

Груші в тісті

Автор:

Юрій Винничук

Груші в тісті

Юрій Павлович Винничук

Автобіографічний роман Юрія Винничука «Груші в тісті» видавався неодноразово і завжди мав великий успіх. У ньому автор розповідає про Львів кінця 1970-х – початку 1980-х років, тобто про свою молодість: коли він фарцував (цікаво, чи всі молоді зараз знають, що це), вчився в інституті, служив у лавах армії і... любив. Любив усе – дівчат, друзів, поезію, пригоди... тобто саме життя. Тому у «Грушах...» – безліч історій, наповнених шаленим гумором (не завжди цнотливим), деколи майже вар'ятством, львівським колоритом і навіть пікантними подробицями життя львівської богеми 70-80-х років минулого століття.

Юрій Павлович Винничук

Груші в тісті

Комсомольська юність

Цей козел Домбровський

У 1969 – 1973-му я навчався в Івано-Франківському педагогічному інституті на українській філології. Тепер це вже Прикарпатський університет. Той самий, який прославився на весь світ тим, що в його стінах навчається найкращий у світі яйцеметач.

Але у ті дрімучі часи ми навіть не мріяли про щось подібне. Які яйця? Тут би вже пришили український буржуазний націоналізм і відправили до білих ведмедів. Але було дещо й спільне і з теперішнім студентським життям. Нас теж організовано збирали на демонстрації, вручали транспаранти, прапори і плакати, які ми під розписку брали і здавали. Інша справа, що за це нам нічого не платили.

В інституті я потрапив у нове для мене середовище. Майже всі студенти мого факультету походили з надовколишніх сіл чи районних містечок, і рідко хто поступив відразу після школи, як я. Більшість були старшими за мене на кілька років. Все це пояснювалося тодішньою політикою уряду і партії – надавати перевагу абітурієнтам із села. Особливо це стосувалося педагогічних закладів, бо село найбільше потерпало на нестачу вчителів. Однак розрахунок на те, що селяшки тільки й мріють, аби повернутися назад у село, рідко себе виправдовував, кожна з них намагалася різними способами уникнути цього щастя і вже буквально з першого курсу кидалася відвідувати танці в очікуванні серйозних пропозицій.

Тоді власне й народився жарт про студенток педінституту. Перший курс: нікому, нікому, нікому. Другий: тільки одному, одному, одному. Третій: всім, всім, всім. Четвертий: кому? кому? кому?

Ще перед початком навчання відбулися комсомольські збори інституту, і я раптом із жахом почув, як пролунало моє прізвище у списку тих достойників, яких вибрали до інститутського комітету комсомолу. Я ніколи себе жодним чином не проявив як комсомолец, навіть значка не мав. А тут така честь! Відмовитися було неможливо. З подивом я стежив, як дружно голосує зала за список комітетників, частина яких щойно тільки вступили до інституту і були нікому невідомі. Я не знав, чи тішитися, чи сумувати, бо й гадки не мав, що б це для мене могло означати.

Та ось розпочалося навчання і збирає нас, членів комітету, секретар комітету комсомолу Домбровський. Чоловік тупий і безпросвітній, якому доручили в інституті читати естетику. Ці лекції, пробулькані з машинопису, вражали своєю

нудотою. Поза паперами Домбровський не годен був зліпити жодної путньої думки.

І ось на цих зборах я врешті дізнаюся, яке нещастя звалилося мені на голову. Виявляється, кожен член комітету крім свого почесного звання має ще й обов'язки. Зокрема мені доручено збирати дані про успішність на всіх факультетах. Яким чином?

– Дуже просто, – пояснив товариш Домбровський. – Кожен факультет має свого секретаря комсомолу, який повинен зібрати дані про успішність у секретарів груп.

Мені досить лише підійти до секретаря факультету і взяти ці дані. Що може бути простіше? Я полегшено зітхнув. Наступного дня я мирно почалапав на історичний факультет і став шукати комсорга Раю. Знайшов. То була дівчиця років двадцяти п'яти, вища за мене і з далеко не комсомольським бюстом. На її одухотвореному комсомольською звитягою обличчі красувався щедрий шар рожевої пудри парфумової фабрики «Красная Звезда» за тридцять копійок. Запах пудри бив у ніс разом із перегаром. Зі всього видно, вчора у неї був тяжкий день. Принаймні я тричі мусив пояснювати, що саме потребує.

– Хто сказав? – поцікавилася вона.

– Домбровський.

– Цей козел? Пошли його на фік. Не мала я роботи бігати по групах і збирати всяку ерунду.

– Тоді що робити?

– Пацан! Тебе учити треба? Пішли.

Вона рішучим кроком рушила по коридору, а я слухняно потюпав за її монументальною фігурою. Мої очі зацікавлено випасали її сідницю, яка грайливо подригувала при кожному крокові, мовби там щось переливалося з однієї половинки в другу і навпаки. Ми вийшли з інституту на вулицю і рушили в напрямку центру. Я здивувався:

– Е, куди ви мене ведете? Ми встигнемо на пару?

– Яка пара? Ми виконуємо державної ваги завдання: збираємо дані про успішність. Так і поясниш.

Я змирився. Незабаром ми опинилися у кафе-столовій, яку в народі назвали «Бомбей». Зараз тут було не завізно, а от вечорами у просторій залі заправлялися і робітники й інтелігенти. «Біоміцин», як називали біле міцне, портвейни, пиво і жахливе червоне міцне вино «Сонцедар» – гидкішого пійла природа ще не створила і, думаю, вже не створить, – складали найпопулярніше пияцьке меню. На закуску були вінегрет, ковбаса, драглі, катлети з м'яса і хліба та інші не менш вишукані страви.

Я з цікавістю роззирався надовкола, бо ніколи ще у подібних закладах не бував. Ми наблизились до буфету і Рая сказала:

– Два по двісті біоміцину. – Потім змріяла мене таким поглядом, наче збиралася замовити мені костюм, й додала: – І канфети.

Мої стосунки з алкоголем на ту пору були дуже несміливі і нечасті. Склянки вина мені вистачало на цілу забаву. Правда, на випускному вечорі в школі я, щоб не відрізнитися від інших, вілляв у себе цілу склянку горілки одним махом. І нічого. Та більше ніколи не мав бажання повторити цей подвиг, а при самій згадці про нього відчуваю спазми у шлунку.

Ми сіли за столик і цокнулись. Рая перехилила відразу півсклянки, я відпив ковток.

– Пиши, – сказала Рая, кивнувши на мій зошит, і стала з пам'яті диктувати дані про успішність кожної з груп.

Я не вірив своїм вухам. Феноменальна пам'ять! І це після вчорашньої п'янки. За лічені хвилини я вже мав усю панораму.

– Та-ак, – сказала Рая, – з історичним факультетом закінчили. – Математичний. Курс перший, група перша. П'ятірок...

- Стоп, - сказав я. - Ви маєте дані і з математичного?

- Пацан. Я маю дані зі всіх факультетів. Пишеш?

- А це точні дані? - не вірив я своїм вухам.

- А на фік тобі точні дані? Для козла Домбровського? Йому й цих достатньо.

- Тобто ви усе виссали з пальця?

- З х...я виссала, поняв? Вчися жити, пупся. Четвертий курс - це школа життя.

Коли наші склянки опустіли, вся панорама успішності інституту була у моєму зошиті.

- А Домбровський не перевірить? - про всяк випадок перепитав я.

Вона нахилилась до мене і процідила:

- Ніколи! Чуеш? Ніколи не вживай при мені це ім'я без слова «козел». Запам'ятав? Козел Домбровський! Повтори.

- Козел Домбровський.

- Ти подаєш надії. Можеш не переживати, цей мудак без рахівниці від десяти три не відніме. А чому? Бо п'є «Сонцедар». А хто п'є «Сонцедар», стає дебілом протягом місяця. Через півроку він уже імбецил третього ступеня. Ніколи не пий «Сонцедару».

З цими словами вона піднялася і, кинувши через плече: «Розрахуйся», виплила з кафе.

На чергових зборах комітету я відзвітував про успішність настільки зразково, що Домбровський не міг натішитися і ставив мене у приклад всім решта, котрі зі своїми завданнями упоралися далеко не так вдатно, як я. Звідтоді щомісяця я справно доповідав про успішність нафантазованими цифрами. Так минуло

півроку, і я поволі почав втрачати пильність. Успішність в інституті була далеко не такою райдужною, як це демонстрували мої цифри. Просто я чітко дотримувався настанов Раї, що на музичному факультеті майже всі відмінники, а на математичному майже всі дундуки. Російська філологія мусила переважати за успішністю українську, бо на останній навчалося село, а на російську йшли вчитися городяни. Іноземна філологія біла всі рекорди, бо там теж було мало селюхів, а діти переважно походили з інтелігентних сімей.

Грім ударив, коли товариш Домбровський з моїми даними про успішність виступив на обласному з'їзді комсомолу. Якась підла душа підсунула справжній звіт про успішність педагогічного факультету секретарю обкому комсомолу. Ясна річ, цифри і близько не співпадали з тими, які подав я. Домбровського висміяли, продемонструвавши на прикладі лише одного факультету, яка нісенітниця криється у його звітах.

До всіх моїх негативних рис я ще виявився злісним прогульником, бо відпрошувався у старости з пар начебто для того, щоб зібрати статистику успішності, а насправді усіх дунив. Домбровський негайно зібрав комітет комсомолу, доповів про мою негідну поведінку і запропонував мене з комітету звільнити. Я вже навіть подумав, а чи не збираються мене взагалі вигнати з комсомолу? Цього я щиро не бажав, бо виліт із комсомолу автоматично переходив у копняк з інституту. Але, на щастя, усе тим і завершилося. Я позбувся нудного обов'язку і дихати стало відчутно легше.

А що в моєму житті одна біда ніколи самотою не трапляється, а тягне за собою іншу, то на додачу я вляпався у ще одну смішну пригоду.

Незабаром після мого виключення з комітету комсомолу в інституті затіяли танці. На танці я ходив з Ярком, моїм сусідом, старшим за мене на три роки. Ярко вчився на історичному. Там у них підібралася тепла компанія осіб, які радо заливали за комір. На відміну від філологічного, хлопців і дівчат там було порівну.

З Ярком ми товаришували з дитинства. Якимось він мені заїхав по писку і перебив носа. Проте це не захитало нашої дружби. Через кілька років мені вже носа доправили в одній із бійок у Львові, і я навіки втратив свого чудового римського носа – гордість усіх Винничуків. В той час, як я міг обмежитися склянкою вина, Ярко випивав дві пляшки шмурдяку, тому частенько мені доводилося не тільки провадити його додому, а й витягати із всіляких шарпанін, у які він охоче

влазив. Заливаючи у себе великі порції алкоголю, Ярکو проте дотримувався традицій римських патриціїв і в особливо натхненні хвилини, запхавши собі два пальці в горлянку, повертав земні дари туди, звідки вони прийшли. Після того він міг продовжити почате.

По суботах ми з Ярком ходили на танці, які відбувалися у багатьох місцях – у Будинку офіцерів, у спортзалі, у парку і в інститутах. Перед кожними танцями ми відвідували «Бомбей», випивали по склянці «Сонцедару» – причому залпом, бо інакше б воно не полізло, – і закушували вінегретом.

Саме тиждень перед тим ми з ним побували на танцях у спортзалі. Там Ярко в п'яному стані почав діставати якусь дівчину, це не сподобалося її кавалерові і він спустив Ярка по сходах. Не без утіхи я поспостерігав за цією сценою, вважаючи її навіть недостатньою компенсацією за свого носа. Коли Ярко, звівшись на ноги, посунув знову до зали, я не став його стримувати, мирно чекаючи під сходами. Скотившись удруге, він уже втратив свій агресивний дух і, випустивши бойовий крик ірокезів, виблював тарілку вінегрету, драглів та пляшку вина на підлогу. Тепер нам не залишалося нічого іншого, як негайно ушитися, поки нас не загребла міліція.

Протверезілий Ярко всю дорогу пояснював мені, що він міг би зробити з тим примітивним гандоном, якби був трішки тверезіший. Так що вечір минув чудово.

Перед танцями в інституті Ярко поволік мене на свій факультет, де в одній із аудиторій зібралися історики і заправлялися для хоробрості. Я випив одну-єдину скляночку і був тверезий, як пам'ятник Франкові. Але ж треба трапитися такому збігові обставин, що саме тоді, коли я перебував у тій компанії, зазирнув туди козел Домбровський. Серед двох десятків студентів його пронизливе око виловило чомусь саме мене і алкаша Шашина.

Наступного дня вранці я побачив при вході стінгазету з карикатурою, на якій було намальовано мене і Шашина. І як водиться, з червоними носами. Внизу підпис: «Яке іхало, таке здибало». Повний маразм. Я без жодних вагань зірвав стінгазету і поніс її у комітет комсомолу. Там крім козла Домбровського були ще люди. Я став вимагати пояснень. І тут козел Домбровський почав на мене верещати. При цьому він налився кров'ю і став скидатися на задроченого бика. Він висловив усе, що думає про мене як комсомольця, і сказав, що наступна наша розмова відбудеться на комсомольських зборах моєї групи.

Мої одногрупники мали обговорити мою негідну поведінку, а я мав покаятися. Спочатку він розповів про те, як я жорстоко його підставив, фальсифікуючи дані успішності, як зрадив його довіру і втратив можливість такого чудового старту. А завершив драматичним описом п'янки.

Коли мені надали слово, я, звісно, провину за фальсифікацію даних списав на старостів груп, які мені давали невірні цифри. А щодо п'янки, то заявив, що я того вечора і в рот спиртного не брав.

- Звідки ви взяли, що я щось пив? Ви ж не бачили! - пішов я у наступ.

- Ти був випивший. У тебе лице почервоніло.

- Ага, то коли хтось почервоніє, це певна ознака, що він п'яний?

Тут група розреготалася. Справа в тому, що козел Домбровський мав постійно налиту кров'ю пику, як упирика. У нього навіть шия була червона. Проте дружній регіт одногрупників виявився злудою. Не минуло й кількох хвилин, як дівчата почали брати слово і обговорювати мою скромну персону. Я дізнався про себе дуже багато цікавого. Виявляється, я, заходячи в аудиторію, не вітаюся. Який жах? Невже це я? Одного разу, коли вся група вибиралася на екскурсію до Львова, я їхати відмовився, сказавши: «Чого я з бабами поїду?» Ну, скажемо так, до Львова мені й справді не було потреби їхати, оскільки я там бував безліч разів, провідуючи бабу з дідом та вуйків. А щодо бабів, то це ще м'яко сказано. Тільки зараз я переконався, якими підступними ці баби можуть бути, як вони здатні боляче жалити і готові розтерзати тебе тільки за те, що ти не такий самий йолоп, як і вони. В середовищі сірих мишок треба і собі бути сірою мишкою та не вирізнятися. Але спробуй тут не вирізнятися, коли на двадцять шість дівчат аж двоє хлопців. І той другий – Бодьо, якого один із викладачів прозвав «дуб-дерево». На такому фоні хоч-не-хочеш, а таки кинешся в око.

Особливо активно таврувала мене саме староста Марія Слижук, яка по закінченні інституту віддалася за викладача і залишилася в інституті, зігнорувавши таке шляхетне покликання, як вчителювання на селі.

В думках я вже прощався з інститутом. Але щойно Домбровський покинув аудиторію, збори набрали іншого характеру. Дівчата почали обговорювати організацію «Студентського вогника» – такої собі вечоринки у студентському

клубі. За хвилю я знову опинився у центрі уваги, бо саме мені доручили написати пісню. Я обвів поглядом усі ці лагідно усміхнені обличчя і не повірив своїм очам: невже це ті самі студентки, які так мене гнівно бештали? Мені не залишалося нічого іншого, як поміняти гнів на милість і погодитися написати пісню. Адже я на ту пору став уже відомим інститутським поетом.

А проте, як я насправді ним став, читайте в наступному числі.

Мій друг Вінграновський

Історія ця наробила галасу і перейшла у фольклор. Її переказують в різних варіантах, плутаючи при цьому головних героїв.

Діло було за Брежнева. Часи були туманні, невиразні і сповнені тихого смутку. Останнє в зв'язку з тим, що доводилося жити в сузір'ї КГБ.

У 1973 році я закінчував Івано-Франківський пединститут. Мое палке кохання з дочкою начальника в'язниці КГБ завершилося. За кілька днів після того, як я сказав панночці, що одруження треба відкласти, мене викликали вперше до КГБ. Єдина людина, якій я про це повідомив, був поет Ярослав Павуляк. Він саме приїхав до мене зі Львова і мав уже значний досвід контактів з чекістами. За те тільки, що він у своєму селі Настасові на Тернопільщині поставив пам'ятника Шевченкові, ним теж зацікавився КГБ і не давав продихнути, його було звільнено з Львівського, а потім і Чернівецького університету. Славко порадив мені розслабитися і перестати думати про погане.

– В спілкуванні з чекістами краще бути Швейком, ніж Дон Кіхотом. Коли підеш на зустріч, прихопи квіти.

Це видалося мені поганим жартом.

– Та ти що, з дуба впав? Які квіти?

Але він таки змусив мене купити букета і відпровадив до будівлі, яка навівала жах на всіх мешканців міста. Я зайшов усередину і сказав постовому, що мене

хоче бачити Кушнір. Той передзвонив і за хвилину переді мною з'явився ехидний тип з побитим віспою обличчям.

- Це вам, - простяг я квіти.

- Чому мені? - не второпав той, механічно беручи букета.

- Я завше на перше побачення приходжу з квітами, - відказав я з дурнуватою посмішкою.

- О дає! - підморгнув йому постовий і почав іржати, як кінь.

Все, що відбулося далі, не належить до цієї історії. Просто Славко мені тоді поміг подолати стрес і навчив, як боротися за виживання.

Наступного дня я здавав залік, Славко від нічого робити тинявся коридором, чекаючи, поки здам. На філології тоді, як і тепер, на чотирьох хлопців припадало біля півсотні дівчат. Природно, що вони зацікавилися незнайомцем і стали випитувати, хто це на мене чекає. Не замислюючись ані на хвилину, я бовкнув:

- А це Микола Вінграновський. Приїхав до мене в гості.

Для спраглих любові філологинь з'ява такого ніжного лірика була як манна небесна на нашому загумінку. Адже Франківськ тоді рідко навідували відомі особи. До того ж Вінграновський належав до ВИБРАНИХ поетів, його вірші красувалися в дівочих альбомах, оздоблені квіточками, віночками, метеликами та іншими дурничками. Зрештою, і для мене поезія Вінграновського була дуже близькою, багато віршів я знав напам'ять і не раз дівчата записували ті вірші з моєї пам'яті та одна в одній, на очі не бачивши книжки.

Вони враз обступили мене і почали просити, аби я влаштував їм зустріч з поетом. Я задля поважності пом'явся, але не дав себе довго просити, і ми домовились, що завтра в суботу прийдемо до них у гуртожиток.

- Між іншим завтра в нас забава, - повідомив я Славка, коли після заліку ми вийшли з інституту. - Зустріч з Миколою Вінграновським.

- Справді? Він що - сюди приїхав?

- Звичайно. Він тут і розмовляє зараз зі мною.

Славко злегенька отетерів і, щоб довго його не мордувати, я припечатав:

- Ти будеш Вінграновським.

- Е! Ми так не домовлялися!

- А ти бачив, які в нас дівчатка? Вони за Вінграновським просто вмівають. Готові у вогонь і в воду! Ти хочеш зіпсувати ім свято? Ти тільки задумайся, що вони бачать у цьому зачуханому Франківську? А ім же так хочеться причаститися чогось високого!

- Перестань! Я що - клоун?

- І не забувай, що минули Великодні свята - закуски буде повно. Ти ів гуцульську кулешу?

Славко м'якнув на очах.

- Але в мене вимова зовсім не київська, - долали його сумніви.

- Дурниці. Маеш цілий день для вправлення. Я ж не прошу тебе зіграти роль Павла Ребра чи Григорія Петрука-Попика. Ти тільки подумай - цілий вечір ти будеш Миколою Вінграновським! Кожне твоє слово буде на вагу золота. Будь-яка панна вмере від щастя за один твій поцілунок.

- Я не знаю його віршів напам'ять.

Вочевидь це вже був останній і далеко не найважливіший аргумент.

- Ну й дурниці. Не так багато поетів здатні читати свої вірші з пам'яті. Зате ти знаєш напам'ять свої вірші. От їх ти в основному й будеш читати.

- Свої вірші?

- Власне! У вас багато спільного. У тебе, правда, більше сюрреалістичних образів, але це нічого. Пізній Вінграновський буде у нас сюрреалістом.

Щоби остаточно зламати усі Славкові вагання, я поволік його до пивбару в центрі міста. Там було тлумно і гамірно, черга за пивом вибігала своїм хвостом на вулицю. Я пройшовся вздовж черги і побачив журналіста і перекладача Романа Гнатишина, який саме недавно повернувся з Харкова назад до Франківська і працював у редакції обласної газети «Прикарпатська правда». Ромко взяв нам пиво, і я розповів йому про наші плани на завтра.

- Може б, і ти пішов з нами? Підстрахуеш, - запропонував я.

- А дівчат багато буде? - спитав Ромко.

- Тьма! І причому різні.

- Ну, я не звик дурно хліб їсти. А що, як я зіграю ролю якогось харківського поета?

- А які у вас там є поети?

Ромко почав називати якісь імена, але ми крім Роберта Третьякова та Володимира Брюггена ні про кого не чули. Причому останній відомий був як критик.

- Повний завал, - зітхнув я. - І це Харків! А жодного поета з українським прізвищем.

- Ну, Брюгген якимось не звучить, - похитав головою Славко. - Який з тебе Брюгген? Та й на Третьякова ти не тягнеш зі своєю галицькою фізією.

- Зате я маю його збірки, - сказав Ромко.

- Це аргумент, - погодився я. - А па-харківськи умієш гаварить?

– А чього там сложного? Як нада, так і заговорим!

Наступного дня Славко узяв у мене збірку віршів Вінграновського і підписав її приемними для мене словами: «Лицарю пера і бартки... надії нової української поезії...» Щоб дівчата уже не мали жодного сумніву, що я теж великий поет. Майже, як Вінграновський. Фотографія автора при цьому була завбачливо вирвана.

У центрі біля пошти чекав уже нас Ромко зі збірками Третьякова в кишені. Дорогою ми купили вина і подалися до інституту.

У ті часи було модно влаштовувати різні «вогники», на які запрошували місцевих знаменитостей. Цього разу усе виглядало не менш святково. Дівчата повбирали вишиванки, понакручували на головах якісь карколомні конструкції, наготували закуски і, вмліваючи серцями, чекали кумира. Поява ще одного, хоч і незапланованого поета, викликала радісне пожвавлення. Ромко був хлопець симпатичний, дарма, що віршів його ніхто з них ніколи не чув.

Спочатку, як ми й домовилися, Павуляк читав вірші Вінграновського з книжки, пояснивши це тим, що написав їх давно і нові твори їх витіснили. А потім плавно перейшов до читання напам'ять своїх власних віршів. Його поезія, ніжна і соковита, брала за серце, і цей перехід від однієї поетики до іншої не викликав жодної настороги. Проблемою натомість була м'яка галицька вимова зі звуком «сь», який наближався до «шь». Славко намагався побороти її і розмовляти літературно, але це не завше вдавалося. Особливо в міру того, як зникало вино, у його мові усе частіше проскакували галицизми. Та дівчата, на щастя, сприймали їх, як спробу киянина підлаштуватися до них.

Ромко, проживши у Харкові кілька років, грав східняка куди успішніше. Але і йому було ліньки читати простенькі вірші Роберта і він перейшов на власні переклади з польської. Ромко перекладав Стаффа і Галчинського.

Перед тим як надати мені слово, і Ромко, і Славко не пошкодували компліментів на мою адресу. Однокурсниці раптом дізналися, що навчаються з рідкісним талантом. Славко навіть підняв тост за найбільшого поета Івано-Франківщини. Студентки почали дивитись на мене тепер з якимсь особливим вогником у очах. Я читав вірші, від яких у панночок проступали на очах сльози. Коли я закінчив, вони кинулися мене цілувати і всього обслинили так, що я, здавалося, весь

просяк їхніми парфумами і помадами.

Вечір закінчився тим, що я залишив обох почесних гостей на поталу голодних філологинь, а сам чкурнув додому.

Після цього випадку авторитет мій суттєво зріс і я вигідно для себе ним користався. Та недовго. Уже в пору складання випускних іспитів жарт мій викрився. Сталося це несподіваним, але закономірним чином. Дівчата любили ходити в кіно. Особливо їм подобалися індійські та арабські фільми, де можна було, не криючись, поплакати. Назву того фільму, який тоді їм зіпсував настрій, я запам'ятав на все життя: «Дзеркало». Але не Тарковського. То був єгипетський фільм про нещасне кохання. Справа однак не стільки в самому фільмі, як у кіножурналі «Радянська Україна», де продемонстрували репортаж з чергового пленуму Спілки писателів. А там показали за трибуною і справжнього Вінграновського, який був старшим за Славка на добрий десяток років. Справжній Вінграновський на вигляд мав зі Славком не більше спільного, ніж я з Володимиром Яворівським.

Після цього частина дівчат, звичайно ж, зі мною не розмовляла. Особливо прикро було тим двом дівчатам, чия прихильність до гостей не обмежилася самими канапками. Панна, яка поспілкувалася з Робертом, все ж не витримала і спитала якось мене:

– Ну, а цей... Роберт...Він як... Справжній був?

В її очах світила відверта розпука і я, щоби не поглиблювати дівочого смутку, відказав:

– Ясне діло – справжній. Це тільки з Вінграновським я проколовся, а Роберт справжній.

– А чого ж... чого ж тоді він не відписує? – спитала вона, зазираючи в мої чисті і чесні очі.

Я хотів було запитати: «А куди ж ти, зозулько, пишеш йому? Мабуть на якусь неіснуючу адресу?» Але не відважився.

Р. С. З Павуляком ми зустрінемося ще в наступній історії, а доля «Роберта» – Романа Гнатишина склалася сумно. Через кілька місяців до нього присікався КГБ і його звільнили з праці. Тоді він повернувся до Харкова і став працювати в журналі «Прапор» («Березіль»). На початку 1990-х загинув – його убив кінь, на якому він перевозив яблука зі свого саду.

Привіт із Югославії

1

Недовго довелося чекати, заки Павуляк відімстить мені тим самим. У Франківську ставало щодалі тривожніше, чути було про арешти й обшуки. На початку березня 1974 року я втік до Львова і відразу розшукав Славка, а той завів мене до гуртожитку інституту прикладного мистецтва і представив студентам як українця з Югославії, який приїхав до Львова писати працю про ікони. Юрко Ковач – таким було мое нове ім'я. Тато мій – відомий український поет з Воеводини Мігай Ковач. Останній був особою не фантазійною, його вірші не раз публікувалися в радянських часописах.

Студенти організували зі мною вечірку, на якій я мусив перебувати в шкурі Штірліца і вважати, аби не захмеліти. Я оповів про життя в Югославії, про художників і письменників, а далі відповідав на запитання. Треба сказати, що до тієї зустрічі я встиг підготуватися, бо, коли вранці мене Славко попередив про те, що ввечері я буду югославом, я відразу подався до бібліотеки Стефаніка і запорпався в книги.

Уся ця зустріч проходила в зовсім вільній формі, студенти перед тим скинулися на вино і закуску. Одна панночка на ім'я Наталочка весь час діставала мене:

– Ну, чому ви так мало п'єте? Невже в Югославії так не люблять вина?

– Люблять, але я звик до червоного сухого, – викручувався я, користаючи з того, що на столі переважав «біоміцин».

– Ромчик! – скомандувала панночка своєму кавалерові. – Негайно – червоне сухе!
Багато!

Вона виразно намагалася мене споїти, але з якою метою, я не здогадувався. Я ж пив мало, бо мусив тримати себе у формі, щоб не лягнути якоїсь дурниці, до того ж доводилося розмовляти ламаною мовою, котра в міру випитого ставала не такою вже й ламаною.

На такій вечірці, ясна річ, не обійшлося і без сексота. То вже був такий закон тієї похмурої дійсності: якщо збирався десяток студентів, серед них обов'язково хтось стукав. На вечірці зібралося зо три десятка студентів, і вірогідність присутності стукача ставала безсумнівною. Один зі студентів постійно запитував мене про якісь непевні речі: то про Фрейда, то про Солженіцина, то про українську еміграцію. Може, він був стукачем, а може, йолопом, але я відбувався абстрактними відповідями.

На вечірці був також поет Богдан Марцінко, вірші він писав маленькі та худенькі, а сам був товстий і ситий. Сюди він вчашав до своєї коханої, такої ж товстенької, як і він, майбутньої відомої художниці Ольги Вітрук.

Поет весь час намагався підсунутися до мене ближче, жадібно ковтав кожне мое слово і, вловивши момент, спитав, чи знайомий я із сучасною українською поезією. Я кивнув.

– А кого ви найбільше поважаєте?

Я назвав кілька стандартних імен.

– А Калинця читали?

– Ні, – збрехав я.

– А Чубая?

– Теж ні, – хоча знав його особисто.

– А чули такого поета – Богдан Марцінко?

Я згадав, що в щорічнику «Вітрила», в якому дебютували всі тодішні поети, мигнули й мені якісь вірші цього автора, але я не мусив зізнаватися в цьому. На доказ того, що його таки друкують, він почав показувати мені пожмакані вирізки районних газеток. «Привіт, Стефанику! До тебе йду!» – писалося в одному вірші. «Привіт Франко! Я учень твій!» – в другому. «Я йду Шашкевича стежками!» – в третьому. Я зрозумів, що маю справу зі справжнім поетом. Адже я на ту пору мав куди менше публікацій.

Потім пошепки запитав мене, чи не міг би я перевезти за кордон його вірші, бо друкують його тут мало, а він модерніст, і за кордоном чекає його великий успіх.

– Добре, – сказав я, – чому б і не перевезти? А там нічого нема антисовітського?

– Є, – почервонів поет, видихаючи мені в обличчя випари свого хворого шлунку. – Але я усе зашифрував. Вам тільки треба вивчити напам'ять засекречені слова: Україна – Марина, Союз – гарбуз, Бандера – Рівера. Я маю копію на папіросному папері мікроскопічними буквами. Але ТАМ спеціалісти розберуться.

– Нема питань, – кивнув я, але заздальгідь думаючи про історію, замовив також друковану копію, бо мікроскопічна піде в смітник, а щось же й на пам'ять хочеться залишити.

Тим часом прибуло вино, і жодного аргументу, аби його не пити, в мене не зосталося. Заспокоювало тільки одне – всі інші вже давно добряче захмеліли. Дехто, помітивши, як Наталочка липне до мене, кинув кілька реплік стосовно україно-югославської дружби. Цього було достатньо, аби й без того похмуре обличчя її приятеля вкрилося глибоким смутком, він зиркав на нас із-під лоба і жував слину, бо гумок тоді не було. Я зрозумів, що справжня небезпека може чаїтися саме з його боку, але вино так приємно розслабляло, а Наталоччині колінця так по-кошачому терлися об мої, що хотілося перетворитися на югослава на всю решту життя.

Несподівано з магнітофону, який доти хрипів собі тихенько в кутику, гримнула «АББА», і я з панночкою загойдався в павутині танцю. Танцювати під пронизливим поглядом Ромчика було важко.

– Обожаааю югославів, – провуркотіла Наталочка, гладячи мою руку вище зап'ястя. – Особливо це чорне волосся. – За мить її очі ковзнули мені на груди, а за ними й рука: – Ух ти...

– Можу поділитися розсадою, – сказав я.

– Дякую, не треба, – засміялась вона, – свої не можу позбутись.

– А де в тебе росте?

– Ого! Багато хочеш знати, – сказала вона, але так лагідно, що не було сумніву – знання мої незабаром поглибляться.

В коротку мить між танцями ми не розлучалися і продовжували своє млосне коливання в прокурених сутінках покою. Ромчик пив горілку і жував тепер сало. Ніщо так не заспокоїть розгніваного українця, як добре сало. Забери в нас сало, і ми спалахнемо, як чеченці, та кинемось бити москалів. Сало по-материнському зігрівало зболілу душу Ромчика, його сільські натруджені руки майбутнього скульптора, автора численних бовдурів Леніна, прагнули близького контакту з моїм інтелігентним писком. У сутінках зловісно зблискували його очі, пронизували мене наскрізь, мов промінь рентгена, і намагалися вчитати, що ховається в глибинах моєї югославської душі. Врешті він не витримав і, вловивши паузу між танцями, підскочив до нас:

– Наталю, може, ти врешті і зі мною потанцюєш?

– З тобою я, голубе, танцюю вже цілий рік. Чи заслуговую я на перерву?

– Не поняв, – набурмосився Ромчик, а я тривожно зміряв його бичачий карк і стиснуті п'ястуки.

Ах, чому я югослав, а не в'єтнамець? Я б тоді застосував прийомчик карате – і Ромчик опинився б на підлозі з розкинутими руками. Але я не тільки не в'єтнамець, я навіть не югослав, я тільки копія югослава.

Невідомо, чим скінчилася б ця драматична сцена, якби не втрутився Славко. То був теж хлоп зі села, його підтримали ще пару хлопців і Ромчика випровадили.

Буря проминула, танці продовжилися. Тепер мені не доводилося тримати себе шттивно і я пригорнув панночку так щільно, що відчув, як прокидаються родзинки її пиптиків. Вона заплела свої руки в мене на шиї, за мить наші обличчя тулилися одне до одного, а ще за мить мій язик знайшов спільну мову з її чарівним вушком, а коли на допомогу язикові прийшли зуби і стали легенько покусувати вушко, Наталочка видихнула на мене гаряче повітря своєї неприборканої жаги, а в штанах у мене, як сказав поет, затьохкали солов'ї.

Поволі парочки почали зникати з кімнати, і незабаром залишилося нас шестеро – я з Наталкою, Славко з панночкою і Бодьо зі своєю пампушкою. Ліжок, між іншим, теж було три. На одному вже вицілювався Славко. Бодьо ніяк не міг розлучитися зі столом, поки не будуть знищені всі запаси їжі. Пампушка сиділа біля нього, пильним оком вишукувала ще щось істивне і підсовувала поетові. Ми танцювали. Назвати це танцем, правда, було б загучно, бо ми просто собі тупцяли в такт, засмоктуючи одне одного в такому запалі, мовби від цього залежало саме наше існування. В голові у мене крутилася каруселя, і хотілося негайно впасти до ліжка.

Врешті ми теж переселилися на ліжку, і Славко гукнув нашим грубасикам гасити світло й перестати чавкати. Бодьо, крекчучи від невдоволення, послухався, і за хвилю кімната поринула в темряву. На Славковому ліжку почулося тихе шамотіння, шелест одежі, а потім заскрипіли пружини, на іншому ліжку шамотіння тривало не більше хвилини, доки не пролунало:

- Перестань... забери руки...

- Ну що ти, Сонечко... ну що ти...

- Я кому сказала?... Не тягни – порвеш...

- Не бійся, куплю нові...

- Ага, від тебе дочекаєшся... не роби того...

- Ну чому?

- Бо тому... я вже сплю.

– Та чи я тобі бороню? Спи. Я такво тільки... трошки... о, видиш... ціхо, ціхо, вже всьо добре, ціхо...

І там теж заскрипіло. Тим часом з нашого ліжка не долинуло жодного звуку. Ми сплелись у поцілунку, але помилково було б вважати, що я досягнув цим вершини моїх прагнень – руки мої намагалися заволодіти то цим, то тим гудзичком, або запинкою, збігали вниз, до ніг, потім вгору – до персів, але всюди їх перестерігала пильна рука власниці усіх тих маєтків і не давала пробитися до тепліших і затишніших закамарків. Врешті це мене знудило і я здався, я просто відвалився під стіну і заплющив очі.

– Ти образився, так? – прошепотіла Наталочка.

– Ні.

– Ти образився, я знаю... Я розумію тебе, ти звик там до інших дівчат...

Невже цілка! – отерп я. Це ж треба отак попастися! А довкола ж було стільки гарненьких дівчат! Розкручувати цілку у ті часи доводилося місяць, а то й два, вдавати стільки часу югослава я не мав жодного бажання.

Тим часом на одному ліжку усе затихло, а на іншому, де вовтузився Бодьо, залунав шепіт:

– Тільки не в мене... нічого подібного... ти погано порахував... а я тобі кажу сьомого... ні, сьомого... я краще знаю... попробуй тільки...

– Розумієш... – шепотіла Наталя, обвиваючи мою шию, – я так не можу... Я ж не якась там...

Я позіхнув. Картина вимальовувалася ясна і прозора. Панночка вирішила мене захомутати, вийти заміж за іноземця – мрія кожної порядної дівчини. Але у Львові іноземців зовсім не так багато, як гарячих дівочих сердець. Я розумів, що ось зараз вона чекає від мене якихось чутливих слів, запевнень у вірності, бажано вічній, і головне – обіцянки забрати з собою, в залиту сонцем Адріатику.

– Ти розумієш мене? – кусала мене за вушко Наталя і тепер, коли я поклав руку на її стегенце, вона не скинула її.

– Розумію, – сказав я, і моя рука поповзла вище.

– Потрібні почуття... щось мусить людей об'єднувати...

– Я теж без почуттів не можу, – чесно збрехав я. І рука моя опинилася в неї на сідничках. – Як тільки я побачив тебе, я зрозумів...

Головне, хлопці, у цих справах пауза. Пауза – велике діло.

– Що... що зрозумів?

Тут моя рука випірнула з-під її спіднички і лягла на перса.

– Я хочу чути, як б'ється твоє серце, – сказав я.

– Ні, ти скажи, що зрозумів? – допитувалася вона, не звертаючи уваги на те, що я вже розщипав її гудзики.

– Я зрозумів, що ти якраз та, яку я шукав.

Це були мої коронні слова в таких випадках. На щось більше спромогтися я не міг, бо це те саме, що, добряче зголоднівши, промовляти до паруючої миски борщу. Моя маломовність мала своє виправдання і в недосконалому володінні літературною мовою, я деколи запинався, вдаючи, що шукаю якесь слово, ляпав щось чеською або болгарською, а Наталя ловила ті мої «хробачки» і жадібно заковтувала разом з гачками.

– Ти справді так подумав? – спитала вона, вивільняючись із блюзки, а коли я скинув з неї ще й станика, прошепотіла: – І я... я теж так подумала... А скажи, як буде «люба моя»?

– Драга моя.

– А як буде «дівчина»?

– Моміче.

– Драга моя моміче?

– Так.

– Я твоя драга моміче?

– Умгу... – мимрив я, позбавляючи її решток вбрання.

– А як буде «люблю тебе»?

– Мілую те.

– Мілую те.

– Я теж.

– Правда?... Я мала тільки одного хлопця, – сказала вона і то були її останні слова.

2

Наступні дні минали у веселих застіллях, а вночі ми зі Славком та Богданом вмощувалися на дівочих ліжках і кохалися, як то прийнято в наших гуртожитках. Коли ми виповзали до міста, завданням Славка було відстежувати всіх спільних знайомих і попереджати їх, що Юрко – югослав, до нього не треба признаватися.

До нашої компанії належав також колишній однокурсник Славка зі Львівського університету Василь. Він після закінчення науки потрапив до армії і служив офіцером. Василь – єдиний з-поміж нас мав стабільну платню й охоче її пропивав. Другим, хто працював і щось заробляв, був Богдан Марцінко. А працював він в обласному архіві, отримував мало і мусив економити кожну копійку, тому завше, коли ми скидалися, вдавав, що не чує. Коли ж його штурхали, то починав

зосереджено обстежувати кишені і після тривалих зусиль ледве знаходив кілька копійок.

23 лютого був день Сівіцької армії. Гріх було не випити. Василь забрав мене зі Славком і ми цілий день волочилися по кнайпах. Забава скінчилася тим, що нас вистежила Василева жінка й почала скандалити. Василеві це не сподобалося, він повалив її в сніг і почав лупцювати.

- Може, допомогти? - спитав я.

- Не треба. Він і сам справиться, - відказав Славко.

- Я мав на увазі її.

- Навіть не думай. Скільки я їх знаю, стільки він її лупить. Деяким жінкам це подобається.

Кобіта верещала, мов несамовита. Очевидно, це входило до програми. Нечисленні перехожі намагалися нас обминути.

- Робиться нецікаво, - сказав Славко. - Пішли?

- Не будемо прощатися?

- Ну, якщо маеш таке бажання, то поцілуй їй ручку. Вона з порядної родини.

Ми розвернулися й рушили до гуртожитку. Там уже чекали наші панночки і, звичайно ж, Богданчик. Чекали, що ми принесемо щось випити й закусити. Але грошей у нас було на двох, як кіт наплакав.

- Може, у Василька позичити? - спитав я, коли ми трішки відійшли.

- Спробуй, - стенив плечима Славко.

Я вернувся і гукнув:

- Васильку! Можна тебе на хвильку?

Василько випростався.

- Хлопці, я вже кінчаю!

- Васильку, дай десятку!

- Ви що - вже йдете, сволочі? Мені ще трохи лишилося!

- Вже пізно.

- Ну, на, - сказав, простягаючи гроші.

Жінка його весь цей час намагалася підвестися зі снігу, але Василько щоразу її повертав у ту саму позицію.

Я взяв гроші і наздогнав Славка. Ми зайшли в гастроном, купили вина, консервів, хліба і сиру.

- Знову ми принесемо все готове для Бодя, - сказав Славко.

- Ну! І будуть вони зі своєю пампушкою жерти і пити за наш рахунок!

- А давай його розіграєм.

- Щоб видурити і з нього гроші?

- Ясне діло! Але це не так просто.

- Кому ти кажеш! Але мусить бути одна причина, від якої він не викрутиться.

- А то ж яка?

- Смерть.

- Здурів, чи що?

- Та не наша.

- А чия ж?

- Василькова. Скажемо, що він після військових маневрів посадив нас у БТРа і взяв із собою прокататися. Але перед тим випив. На швидкості врізався в стовп. Кермо йому розгаратало груди і він помер на наших руках.

- Слухай, ти колись видів БТР?

- Не.

- Яке в сраці кермо?

- Не має значення. Бодьо тим більше його не видів.

Коли ми з'явилися в гуртожитку, у нашій кімнаті кипіла бурхлива п'янка. Зібралось зо два десятки студентів.

- Де ви пропадали? - повисла на мені Наталя.

У нас були кам'яні обличчя. Славко вимкнув музику. Запанувала гробова тиша, чути було, як у Бодя бурчить живіт.

- Сталася біда... - сказав Славко. - Мій кумпель... мій, можна сказати, побратим... Василько... - я шморгнув носом і покивав головою. - ...загинув...

Василька знало все товариство, бо він тут частенько пропивав свою платню. В одну мить усе загуло, заметушилося, всім хотілося негайно дізнатися причину загибелі, але ми, як справжні драматичні актори, не поспішали. Ми спочатку сіли до столу і випили. Ми ж стільки пережили! Ми втратили найдорожчого кумпля!

Наталя підсіла до мене і гладила мою голову. В очах її бриніли слізки. О, як вона в цю мить мене розуміла!

– Після маневрів, – промовив Славко в суцільній тиші, – Василько посадив нас у БТР і ми поїхали в Брюховичі в «Колибу». Ну, ми перед тим уже трохи випили... і от на закруті мчить на нас «Волга». Обганяє «запорожця». Мчить просто в лоб. Василько робить різко вправо! БТР заносить! Ми вилітаємо на узбіччя, через фосу і – зі всього розгону в сосну! Нас кидає вперед, але ми з Юрком сиділи ззаду і відбулися лише переляком... а от Василько... Його з такою силою кинуло на... на... цей, як його...

– Важіль! – підказав хтось.

– Еге! На важіль. Смерть на місці. Ну, ми, звичайно, «швидку», туди-сюди, міліція, військова прокуратура... післязавтра похорон.

– А де його будуть ховати? – спитав хтось.

– На батьківщині. На Тернопільщині. Ми туди, звичайно, не попремось, але на вінки варто скластися. Ну, і поминки здалося б організувати. Все ж таки ми були колегами. По три краби.

Нарід почав лізти в кишені і робити внески, хто не мав при собі, біг до своєї кімнати й приносив. У загальному пориві Бодьо викрутитися не міг ніяк і таки видобув із надр своїх безмежних штанів гроші. Розлучався він з ними з таким нещасним виразом, мовби втрачав нирку.

Забава таким чином завершилася і студенти розійшлися. Зосталося нас шестеро. Я вийняв з торби вино й консерви і сказав:

– Ми пережили такий стрес, що мусимо його втамувати.

Присутні нас зрозуміли. Глибока печаль не завадила все ж таки Бодьові напихатися консервою.

– Ще вчора... – плямкав він, – ще вчора він сказав мені: «Бодик! Ти засранець!» А сьогодні вже його нема.

– Ну, чому нема? – спитав Славко. – Душа його зараз, напевно, з нами. – І, підносячи шклянку вгору, гукнув: – Васильку! Якщо ти нас чуєш, дай нам знак!

Бах! – стрілило щось під столом. Дівчата скрикнули, пампушка вхопилася за серце, Бодьо гикнув, і з писка йому вилетів бичок в томаті. Славко нахилився під стіл.

– Боже! – зойкнула Наталя і затулила обличчя долонями.

Славко вийняв з-під столу пляшку шипучого вина. Перед тим він розкрутив дротик, а коли звертався до духа, підважив корок виделкою. Пляшка й бабахнула.

– Я напишу про нього вірша, – сказав Бодьо.

– Васильку! Я до тебе йду! – продекламував я.

– Це буде верлібр, – набурмосився Бодьо.

Ми зі Славком душилися від тамованого сміху і тільки презирилися.

З

Аби розважитися, Славко запропонував викликати духів. Жоден з присутніх, окрім нас зі Славком, ніколи на таких сеансах не був і всі з тривогою в очах погодилися. Робити й так було нічого.

Кілька днів перед тим ми зі Славком побували на спиритичному сеансі. Запросили нас дві сестрички Рока і Ока (Роксоляна і Оксана), які мешкали у тім будинку, де зараз ресторація «Купол». Цей сеанс вразив нас так, що ми якийсь час не могли отямитися, але поволі все ж дійшли висновку, що стали жертвами змови. Хоча участь у сеансі брали також мама і бабця сестричок – яскраві панюсі в шляфроках.

Я швиденько намалював на столі по колу алфавіт, посередині накреслив хрестика, а по обидва його боки ТАК і НІ. Потім на тарілочці олівцем вивів стрілочку, тарілочку поклав догори дном так, аби стрілочка потрапила в центр хреста. Всі присутні мали покласти пальці обох рук на тарілочку. Тиша. Мертва тиша. Дівочі пальчики відчутно тремтять.

- Викликаємо дух Мазепи! - проголосив я.

- Може, не треба? - вжахнувся Бодьо.

Але я випив і мені було по цимбалах.

- Дух! Ти з'явився? Дай нам знак!

Тиша. Чекаємо. Всі зосереджено глипають на тарілочку. З Бодьового живота долинає тихеньке бурчання. Пампушка пріє. Наталя кусає уста.

- Дух! Ти з нами? Дай нам знак!

Головне тут створити відповідний настрій. Публіка мусить увійти в транс. Тремтіння дівочих пальчиків стає усе частішим. І ось тарілочка, зробивши різкий рух вліво, зупинилася на «Так!» Дівчата зойкнули, Бодьо засопів і заворушив губами.

- Ти хочеш з нами говорити?

Тарілочка втекла в «Ні!»

- Ми тебе довго не затримаємо. Скажи нам, що буде з Україною?

Тарілочка поповзла по колу, спиняючись біля літер.

- Буде вільна, - відказав дух.

Тут я мушу пояснити одну річ. Тарілочкою крутили, звичайно, ми зі Славком, хоча Славко задля користі справи вдавав, що робить це вперше. Але ми наводили тарілочку тільки на перші літери, далі я міг навіть забирати свої пальці, і Славко також, а дівчата з Бодьом, не вірячи власним очам, продовжували гуляти по алфавіту за інерцією. Отже, мені досить було навести тарілочку на «Буде ві...», і ми зі Славком могли спокійно хляти вино, вечеряти, а ті чіпіли над тарілочкою.

Мушу при тім сказати, що була в цьому всьому і дешиця містики. Не тільки на цьому, але й на багатьох інших спиритичних сеансах, які я організовував, звучало питання, коли ж Україна буде вільна. Не знаю чому, але я всюди називав 1987 рік. А сеанси проводилися в 1973–1975 роках. Я, звичайно, помилився на чотири роки, але цей рік чомусь мені настільки сильно впився у пам'ять, що я й усіх знайомих своїх переконував, що Союз розлетиться до дідькової мами в 1987 році. Правда була в тому, що тоді, власне, й настав початок кінця.

Потім ми перейшли на куди земніші проблеми. Пампушка поцікавилася, коли вийде заміж. Виявилось, що наступного року.

– Ну, так я й планувала, – погодилася вона і додала: – А за кого?

Чи міг я зіпсувати настрій Бодьові? Ніколи. Але тут і Наталочці закортіло дізнатися про своє заміжжя. Це в мене не викликало особливого ентузіазму, але якось викручуватися мусив.

– Є перепони, – відказав дух.

– Ромко? – спитала Наталя.

– Так.

– Що він може зробити?

– Вбити.

– О Боже! Він такий! Він може!

– Попереджати треба, – сказав я.

– Чи я подолаю ці перепони? – з благанням в голосі лопотіла Наталя.

Тарілочка зробила різкий зигзаг і опинилася в центрі хреста.

– Він відійшов, – прошепотів я.

– Але чому? Що я такого спитала?

– Може, втомився, – сказав Славко, виставляючи на центр столу пляшки й закуску. – Духи – вони примхливі... Колись моя бабця...

І в напівтемряві залунала страшна цвинтарна історія. Пізно вночі ми полягали спати.

4

Третього дня, як і належить, ми організували поминки. На руках у нас опинилася поважна сума, і ми вирушили на закупи.

– Здалося б і Василька запросити, – сказав я.

– Без Василька не можна, – погодився Славко.

Ми зателефонували Василькові і домовилися зустрітися пополудні. Василько з'явився, як і завше, в офіцерській шинелі з кашкетом, збитим на потилицю.

– Васильку, – сказав Славко. – сталася біда.

– Яка?

– Загинув наш кумпель... наш колега...

Я ошелешено витріщився на Славка.

– А то хто?

– Бодьо.

Я отерп. Ми так не домовлялися.

– Попав під машину, – продовжував Славко. – Позавчора. Ховають на батьківщині. Якраз сьогодні. Ми вирішили його пом'янути.

Василько скинув кашкета і витер спітніле чоло.

– Йож його в дишло! Та ми ж оце недавно так закіряли! Таж я йому: «Бодик! Ти засранець!» – і обняв. Ну, як так? Хлопці! Я не можу! Пішли! Пішли в «Кентавр»!

«Кентавр» на площі Ринок тоді являв собою винярню. Переважно там тлумилася молодь. Вина було море і не дорого. Там ми й засіли поминати Богдана. Коли звечоріло, накупили їжі й питва на зібрані гроші, Василько від себе ще стільки ж додав і подалися до гуртожитку.

– Хлопці, я в кльозет, – сказав Василько, коли ми опинилися на нашому поверсі.

Ми не перечили. Ми увійшли в кімнату і побачили, що всі вже зібралися з великим нетерпінням поминати Василька. Ми почали виставляти закупи на стіл, дівчата заходилися нарізати хліб, хтось відкривав консерви, краяв ковбасу і сало, а ми зі Славком чекали ударів грому. Рахунок ішов на секунди. І ось урешті двері навстіж – і являється дух померлого Василька, який відразу ж помічає іншого духа – покійного Богдана. В результаті вся компанія витріщується на Василька, а той – на одного лише Богдана. Останній ще тверезий і не може нічого зрозуміти, а Василько під газом і в принципі допускає, що з'ява духа можлива, особливо, якщо добре перед тим випити. А ми зі Славком вдаємо, наче нічого взагалі не бачимо.

Врешті я наближаюсь до Василька:

– Що з тобою? Роздягайся.

– Але... але... – белькоче він.

– Що?

– Там... Бодьо... – видушує пошепки.

– Там нема ніякого Бодя, – шепочу йому. – Ти просто звук його в цій компанії бачити. Це нормальна річ. Ти дуже перейнявся. Ходи, вип’ємо.

– Але... я його бачу...

– Це дух. Його дух буде якийсь час між нами. А на дев’ятий день – фіуфить – на небеса!

Тим часом компанія починає усвідомлювати, що її розіграли. Понадто Славко вже не стримує сміху і відверто регоче, розливаючи по шклянках вино.

– Ви... ви... негідники! – скрикує Наталя.

Пампушка випиває залпом цілу шклянку «Столового» і б’є Бодя кулаком у плечі:

– Ти знав!

– Нічого я не знав!

– Ти знав!

– Я ж дав три краби!

І то був аргумент, який переконав Пампушку.

– Васильку! – гукають студенти і починають обнімати воскреслого з мертвих.

– Як ви могли? – свердлить мене лютим поглядом Бодьо.

І я не знаю, що він має на увазі – воскресіння Василька, чи втрату трьох крабів.

– Бодю, – обіймає його Славко. – Він ожив у реанімації! Ми просто помилилися. Ми думали – загинув. А він – ожив. Наша медицина робить чудеса.

Василька тиснуть в обіймах так, мовби не бачили його цілу вічність. Але він уже стільки випив, що й не особливо дивується. Час від часу лише зиркає на Богдана,

трусить головою і каже: «Чорт!», потім повертається до мене, обнімає за плечі й шепоче:

– Я не тільки його бачу... я ж курча беля чую його голос...

– В кожному з нас живуть голоси мертвих, – пояснюю я. – Хіба ти не пам'ятаєш голос свого покійного діда?

– Пам'ятаю.

– А скільки років пройшло?

– Три.

– От бачиш. А Бодьо ж тільки позавчора помер.

– Як живий. І сука жере! Диви, як пакує! Мою ковбасу! – потім дивиться мені в очі: – Послухай... хіба я купував жратву для покійників?

– Ні.

– А чого ж він її переводить?

Після цього Василько випиває ще одну шклянку і сповзає з крісла. Ми зі Славком кладемо його на підлозі під стіною, розстеливши шинелю. Ліжка в нас зайняті.

– Чого він на мене так дивно дивився? – запитав Бодьо.

– Бо ти йому нагадуєш його покійного дідуся, – сказав я.

5

Ранок увірвався гучним хропінням Василька. На сусідньому ліжку тер очі Славко. Дівчата пішли на лекції, Богдан – на працю. Я вбрався і вийшов у коридор. Холодна вода прояснила мені свідомість.

- Знаєте, я, певно, таки нині чкурну додому, – оголосив я.

- Хлопці, – озвався Василько, – мені снилося, чи я справді бачив покійного Бодика?

- З перепою різне буває, – сказав Славко, – часом і чортики стрибають, і білочки...

- О-о-ой... – узявся за голову Василько. – Похмелитися... Юрчику, налий мені п'ять дека.

Я налив, і скільки вони мене не вмовляли податися з ними на пиво, все-таки втік. Я вирішив їхати ввечері до Франківська, та перед тим пішов у бібліотеку Стефаніка, згадавши, що я не тільки батяр. Але ввійти туди мені не дали чиїсь сильні й рішучі руки.

- Комітет держбезпеки! – прогрімів голос. – Пройдімо.

Двоє невисоких, але здорових дядечків потягли мене до авта. Я намагався з'ясувати, в чому річ, але мені звеліли мовчати.

Авто зупинилося на теперішній вулиці Бандери навпроти прокуратури. Серце мое пірнуло у п'ятки. За ті кілька метрів, поки мене вели до прокуратури, я спробував згадати все найкраще у своєму житті. Але коли ми почали підніматися сходами догори, а прокуратуру проминули, я почав трохи заспокоюватися. Дядечки відімкнули кабінет. Усередині були стіл, кілька крісел і шафа. У шафі стояли папки.

- Сідай, – кивнув один із них.

- Ну, що ж, – сказав другий своєму колезі, – ти вже тут сам, а я пішов...

- Да, іди... Потім подзвониш. – І, коли двері зачинилися, звернувся до мене: – Ну що, Юрій Павлович? Рішив побалуватись?

- Що ви маєте на увазі?

- Югослава, конешно.

- Та це жарти!

- Знаємо ці жарти. Бери ручку, ось папір, пиши.

- Що писати?

- Які розмови з тобою як югославом вели. Що просили передати за кордон. Що привезти. Все пиши.

Я здогадався, що мене заклав Ромчик. Хто ж іще!

- Що задумався? Хто заложив? Можеш успокоїтись. То була не одна особа.

- Послухайте, я навіть не пам'ятаю ці п'яні розмови. Крім того, я не знайомився зі всіма за руку і не знаю, як кого звати.

- Так що, тобі фотографії організувати?

- Я багато випив, мені весь час підливали. Мене справді запитували про різних письменників, але я не пам'ятаю, про кого.

- Про Солженіцина пам'ятаєш?

- Пам'ятаю, - відмовлятися було безглуздо. - Але ж я нічого не відповів.

- Да, но ти обіцяв привезти «Архіпелаг ГУЛАГ».

- Справді? Звідки ж я його візьму?

- Ми тобі дамо. Хороше ізданіє.

- Дякую, але розповсюджувати антирадянську літературу я не буду.

- А прописку у Львові хочеш?

- Ні, - збрехав я. - Краще я у Франківську буду жити.

Ми довго ще торгувалися, чекіст пригадав усі мої грішки ще з інституту, пригрозив притягти за неробство й урешті поцікавився:

- А які тобі вірші передав Богдан Марцінко?

- Жодних.

- Но повинен передати?

- Казав, що дасть якісь вірші. Я їх не бачив. Крім того, я збираюся сьогодні додому.

- Ну-ну, куди спішити? Візьмеш у нього вірші і подзвониш мені. Ось телефон. Тільки після цього поїдеш додому. Ясно?

Я кивнув.

- Можеш іти.

У пошуках легкого хліба

1

Я брів, наче сновида, куди ноги вели, а ноги вели мене на Ринок до «Кентавра». Незважаючи на білий день, у кнайпі було тлумно. Я сидів сам за столиком, і мені було зовсім незле. Незабаром до мене підсіли дві гарненькі дівчини. Обидві високі, та це єдине, що у них було спільне. Одна з них мала кругленьке личко, густе темне волосся і налите здоров'ям тіло. Друга була руда, з тонкими рисами обличчя і хитрим поглядом.

Дівчата замовили по коктейлю і запалили, я тупо дивився на їхні фужери, в яких чотирма кольорами вигравав напій. Вони цмулили його через соломинки й упівголоса перекидалися якимись дурними фразами. Тільки я подумав, що варто з ними заговорити, як до столу підсів четвертий персонаж, грузин, приблизно мого віку.

Він відразу почав ліпити анекдоти, й дівчата ожили. Потім він запропонував випити за знайомство. Грузин вирішив, що ми одна компанія, і почав виставляти коктейлі. Звали його Тенгіз, і цікавила його більше тілиста Оксана, тож я зайнявся рудакою. Від випитого дівчата розслабились, але до певної міри. Коли грузин почав підбивати свою кралю усамітнитися, вона ніяк не погоджувалася.

– А всі разом поїдемо?

– Я не знаю... – мимрила Оксана. – Мар'янку, як ти?

Мар'янка зиркнула на мене.

– Можна й поїхати, – відказав я.

Грузин піймав таксі, ми виїхали на Личаківську і, завернувши на Мучну, спинилися біля кам'яниці у глибині подвір'я. Тенгіз винаймав тут помешкання.

У нього виявився чималий бар: на столі з'явилися коньяк, шампанське, м'ятний лікер, сир, червоний кав'яр і цитрина. Господар став демонструвати свої коктейлі. Панночки були в цій справі ще недосвідчені й не знали, як такі коктейлі вставляють.

Потім ми стали цілуватись, і коли я врешті відірвався від Мар'яниних уст, то помітив, що ми самі. Тепер нам не зоставалося нічого іншого, як перебратися на канапу.

– Зачини двері, – попросила Мар'яна.

Заки я припер двері фотелем, вона скинула джинси.

Вечоріло. Ми лежали на канапі, я дивився у стелю, смоктав через соломинку шампанське і намагався виплутатися з Мар'яниних розпитувань. У певні хвилини панночок починає цікавити, кого вони пригостили своїм скарбом. Правди в моїх відповідях було обмаль. У таких випадках я називався художником. Це справляло позитивне враження і позбавляло багатьох інших запитань. Говорити дівчині, що ти поет – небезпечна річ, бо вона відразу ж попросить щось прочитати, а якщо вона у поезії тямить, як вовк на зіздах, то ризикуєш виглядати на сьвірка. Художник – це вже щось інше. Тут навіть не конче мати картини, можна сказати, що робиш мозаїку чи розмальовуєш церкви, і продемонструвати вітражі «власного» виробу. Я навіть не підозрював, що не мине багато часу, як я і справді зароблятиму на життя малярством.

Мар'яна, як і Оксана, вчилася у поліграфічному й була тупа, як корок, але мала тата – директора бази. Четвертий курс – це вже такий період, коли роззираєшся за нареченим. Випитавши мене про все, що її цікавило, Мар'яна замислилася, чи підходжу я на цю ролю.

– Ти мене споїв, – збрехала вона, млосно вуркочучи на вухо.

Так, зараз вона питає мене, скільки я мав дівчат.

– Скільки ти мав дівчат?

Навіщо це ім, я не знаю, та в певні моменти вони вимагають від нас звіту за роки, прожиті до них, і не відчепляться доти, доки не почують конкретної цифри, якою потім будуть цвиркати в очі.

– Ну, річ же не в кількості, правда?

– Звичайно.

– Коли когось любиш, коли тобі добре з цією особою, нема сенсу шукати ще якоїсь пригоди, – видав я одну зі своїх заготовок.

Зараз вона скаже: я теж така.

- Знаеш, я теж така... просто у мене зараз нікого нема... а в тебе?

- У мене теж.

- Налий мені шампанського... цікаво, як там Оксанка.

- Здається, вони там щось смажать. Чуєш запах?

- Ага. Ну що, вилазимо?

Ми вбрались у сутінках, потім я засвітив світло і вийшов у кухню. Біля плити спиною до мене стояла голісінька Оксана і щось помішувала на пательні. В той час як у Мар'яни випирали ребра, Оксана була ідеально округлена всюди, де треба.

Я наблизився навшпиньки і обійняв її, пригорнувшись усім тілом. Вона не відразу збагнула, що я не грузин, але це її не шокувало. Вона цьомкнула мене у щічку і сказала:

- Помішай, щоб не пригоріло, а я піду вдягнусь. А то грузини знаєш, які ревниві? Ще тебе заріже.

На пательні смажилися картопля і поріzana соломкою шинка з цибулею. Я зменшив вогонь і накрив пательню покриткою.

- Ти сам? - здивувалася Мар'яна, з'явившись у кухні.

Її обличчя зі злизаною мною косметикою видалося значно милішим, - виглядала тепер на підлітка.

За вечерею Тенгіз поцікавився, чи знаю я польську мову, і дуже втішився, почувши ствердну відповідь.

- Лишишся у мене сьогодні, бо завтра на нас чекає одна робота.

Він викликав таксі, й ми відправили дівчат по хатах. Наодинці грузин розповів мені, що займається фарцом, і на нас чекає завтра поїздка на трасу. Не знаючи мови, він не міг нормально поторгуватися, вибрати потрібні речі чи про щось домовитися. А все ж доводилося робити дуже швидко, щоби не попастися міліції.

З

Фарцівники полювали на поляків, як у самому місті біля готелів і на паркінгах, так і за містом на заправках. Грузин мав «Волгу», і це спрощувало завдання. Заїхавши на заправку перед Городком, ми стали чекати. Ми сиділи в авті, інші фарцівники чатували за пивом у буфеті. Коли з'явилася перша польська машина, фарцівники обступили її і стали навперебій галасувати. А що переважно всі вони були російськомовні, то їхня польська виглядала дуже кумедно:

– Сорочки ма пан? Ну, сорочки... кашулі... Да, кашулі есть?... А джинси! Джинси! Сподні!

І тут з'являємося ми з Тенгізом. Я хутенько з'ясовую у поляків, які саме сорочки та джинси вони мають. Тенгіз шепнув:

– Скажи: беремо гуртом усі джинси і сорочки. Сорочки – по шість, джинси – по сорок.

Інші фарци готові заплатити дорожче, та вроздріб. Витрачати час на розглядання товару і торгівлю полякам не хотілося, бо кожної миті могла з'явитися міліція. І ми перемагаємо. Поляки затраскують двері й від'їжджають убік. Тенгіз прискіпливо розглядає кожну річ і пакує до великої спортової торби. Крім сорочок і джинсів, ми взяли також добру сотню помад, кілька десятків дезодорантів, розраховались і поквапилися хутенько покинути небезпечне місце. Інші фарци, мов гієни на бенкеті у левів, кружляли довкола, гнівно стріляючи поглядами.

Ми рушили відразу ж за поляками у бік Львова, та, проїхавши зо два кілометри, Тенгіз зупинив авто на узбіччі, вийняв із багажника дві спортові торби, набиті ущерть товаром, і заніс у лісок.

Потім повернувся, відкрив капот і сказав мені:

- Почекаємо трохи.

- На кого?

- Зараз побачиш.

Не минуло і чверті години, як позаду з'явився міліцейський газик, Тенгіз відразу ж зробив вигляд, мовби порпається в моторі. Газик зупинився біля нас, із нього вийшло двоє ментів.

- Куди ідемо?

- До Львова.

- Звідки?

- З Городка.

- На заправці були?

- Ні.

Грузин повадився сміливо, навіть із викликом. Менти попросили документи на машину, потім зазирали у багажник, у салон, але ніде не знайшли того, чого шукали, про що їм настукали на заправці. Врешті, їм не залишилося нічого іншого, як сісти в газик і повернутися назад. Тільки-но вони зникли, Тенгіз виніс із лісу торбу, і ми чимдуж рвонули до Львова. Зупинилися щойно біля готелю «Інтурист» (тепер – «Жорж»). Прихопивши торбу, ми зайшли до бару. За столиками сиділи фарци, валютники та повіі. Грузин мав своїх постійних клієнтів і попрямував просто до столика, за яким пили каву дві жінки й один кремезний чолов'яга. Ми підсіли до них, торба опинилася під столом.

- Сорочки по десять, джинси по сімдесят, – сказав Тенгіз.

Жінки обстежили вміст торби, помацали тканину, рубчики, особливу увагу приділили гудзикам, замочкам і заклепкам. Після цього почався торг. Фарци

поставили нам коньяк, але це мало допомогло, бо Тенгіз не хотів пристати на запропоновані ними ціни. Врешті, сорочки пішли по вісім і дев'ять, а джинси – по шістдесят п'ять. Помаду ми віддали по два з половиною карбованці, дезодоранти – по чотири, заробивши в сумі чистими триста сорок карбованців. То були страшні гроші. Мій знайомий науковий працівник отримував за місяць вісімдесят. А тут така сума за кілька годин!

Завершивши обладку, ми вийшли з готелю й сіли в машину.

– Я вкладаю свої гроші, моя машина, мої клієнти, і я найбільше ризикую. Так?... Так. Отже, четверта частина твоя. Згоден?

Ще би! Я взяв свої вісімдесят чесно зафарцованих карбованців, поплював, як то робила моя бабця, вторгувавши на базарі перші гроші, і сховав до кишені.

Надвечір ми подались у ресторан «Львів» обмивати вдалий зарібок. Тенгіз дав адміністратору трояка:

– Ще три дістанеш, як підсадиш нам двох симпатичних дівчат.

– На вкус і цвет товариша нет, – засміявся адміністратор.

– Тоді зробимо так. Ведеш дівчат попри наш столик, і якщо я піднесу до вуст серветку, садиш.

Ми сіли за вільний столик біля вікна, замовили шампанське і закуску. Пора було розслабитися. Поволі ресторан наповнювали туристи, поляки, фарци та незмінні повії. Адміністратор розсаджував їх, як йому баглося або як просили самі відвідувачі. Зі сталими клієнтами він вітався за руку і показував зарезервований столик. Перші дві панночки, яких він попровадив у наш бік, видалися безнадійними крокодилами.

– Даремно ми нашим дівчатам не задзвонили, – зітхнув я.

– Свіжака хочеться.

– Ну-ну, побачимо, що нам доля підкине.

Врешті адміністратор повів до нас двох невисокого зросту молоденьких дівчаток з нарум'яненими щічками.

Дівчатка виявилися дев'ятикласницями, хоча були так наквацянні, що виглядали значно старшими. І ось ми три години поімо їх шампанським, напихаємо салатами, цукерками і «пірожинами» (це так називалися совкові тістечка з мокрого бисквіту, а по-галицьки бішкопту), культурно розважаємо, ввічливо затискаємо, а вони щойно перед самим закриттям ресторану погоджуються їхати на хату. І, звичайно ж, ім перед тим треба відвідати кльозет. Ми сидимо, дипиваємо все, що на столі і віддано чекаємо, в передчутті заслуженого кайфу.

Зрозумівши, що нам «поставили капці», ми з горя знищуємо ще одну пляшку шампана і починаємо не надто вередливим оком обстежувати всі ті огризки, які ще зоставалися за столами.

– А я казав: давай подзвонимо Оксані і Мар'яні, – зітхав я.

– Ну, да, ти в нас розумний, – огризався Тенгіз. – От пацанки! А скільки випили! Нічого, ще попадуться нам.

Він перебігає очима від стола до стола, але в цю пору, коли оркестра перестала грати, за столами лишалися хіба самі профури і п'яні в драбадан полячки. Поживитися явно вже не було чим. Парочка саме таких підтоптаних сотворінь гнила за сусіднім столом і кидала спраглі погляди в наш бік.

Тенгіз демонстративно повернувся до них спиною.

– Не дивися на них, а то ще підсядуть.

– Проженемо, – сказав я.

– Сумніваюсь. Я вже стільки вдув, що мені по цимбалах.

– Тоді якраз пора линяти.

Ще того вечора я видзвонив у гуртожитку Славка і домовився зустрітися наступного дня в обід у «Кентаврі».

4

На заправці сновигають ті самі морди і зиркають на нас відверто вороже. Врешті у двох здають нерви і вони підвалюють до нашого авта. Якісь невиразні рибоокі типи з прищами на обличчі, для них спихнути одну пару джинсів – це свято, а тому таких, як ми, вони ненавидять.

– Це наше місце. Так що дуйте звідси, – цвиркає один, а в самого тим часом мабуть холоне живіт від напруження, і очі бігають, мов сонячні зайчики.

– Не поняв, – кривиться Тенгіз. – Ти кому триндиш? Мені?

– Да, тобі.

– А ти не помилився? Ти знаєш, хто я?

– Не знаю і не хочу знати.

– Тоді ти просто мудак! Але нічого, завтра ми приїдемо з Леоном, він тебе поставить на місце.

– З яким Леоном?

– А це ти в нього й спитаєш. Правда, це будуть твої останні слова в житті. Ясно, козел?

Я слухаю цей діалог із неприхованим захопленням. Ось як треба влаштовувати справи! Хлопці презирнулися. Але Тенгіз не дає їм оговтатися:

– Давай, валіть звідси. Завтра розмову продовжимо.

Вони нерішуче тупцяють на місці.

- Е! Ну, ти не злися. Звідки нам знати, хто ви. Просто треба попереджати. Так тоже ж не можна. Приїхали, товар зняли і звалили. А ми тут цілий день тусуємо.

- Я радий, що до вас дійшло, чао.

Коли вони відійшли, я поцікавився:

- І хто такий Левон?

- Ти що - Левона не знаєш?

- Ні.

- Ну й мудак, - регоче Тенгіз.

- Ти чого?

- Бо я теж його не знаю.

Тепер настала черга реготати мені.

- То ти теж мудак!

- Я ні. Я принаймні чув про нього.

- І хто ж це такий?

- Крутий чувак. Заправляє великою командою фарців, має зв'язки з лягавими.

- І ти його ніколи не стрічав?

- З таким краще й не зустрічатися. Кажуть, він навіть циганів «поставив».

- А де його можна побачити?

– А тобі нащо?

– Цікаво.

– Він буває в «Інтуристі». Має там свій столик в Кавказькому залі. Підійдеш до адміністратора і попросиш підвести тебе до Левона. Він подивиться на тебе з-під лоба і скаже: «Даю тобі тридцять секунд. Якщо за цей термін не вкладешся, тебе винесуть».

– Не зрозумів. У що це я маю вкластися?

– За тридцять секунд маеш йому пояснити, чого приперся. Якщо не встигнеш, тебе виведуть, дадуть в зуби і відпустять.

Я різко втратив до нього інтерес.

– О! Франики приїхали! – несподівано скрикнув Тенгіз.

Польське авто спинилося за кілька кроків від нас, і фарцівники умить обліпили його, мов таргани. Я ловлю момент, коли поляк іде платити за бензину і розпитую в нього, що за товар. Виявляється, вони ідуть з Туреччини і мають повно джинсового самопалу. Це якраз те, що треба. Недорого і багато.

– Ми берем усе, – кажу я впевнено. – Але тут небезпечно. Зустрінемося на стоянці позаду Оперного.

Полякові така пропозиція сподобалася, бо вони й так прямували до готелю «Львів». Коли він повідомив тарганам, що нічого продавати не буде, нас знову пропекли люті погляди. Якась жінка навіть спробувала вголос обуритися і щось там дзявкнула, але її зацитькали ті двоє, що спілкувалися з нами.

Ми від'їхали услід за поляками. Дорогою я сказав:

– Може, спинитися десь на узбіччі і закупити товар?

– Не вийде. Нас пасуть.

Я озирнувся. Вдалині виднівся міліцейський газик.

- Ті самі?

- Напевно.

- Коли вони встигли?

- А вони постійно всі заправки об'їжджають. Робота в них така. Ми ж їм не дали відчипного, от їх і вкурвило.

- А тепер що?

- Попробуємо змитися.

На в'їзді в місто ми різко звернули вліво, тоді як поляки поїхали просто. Потім попетляли вуличками і виїхали на Городоцьку. Я весь час зиркав назад, але газика не помітив. Та коли ми заїхали на стоянку, де нас уже чекали поляки, раптом з-за рогу вигулькнув і наш знайомий газик. Він неспішно наблизився до стоянки і вичікувально завмер.

- Ну і що тепер? - ляснув себе по коліні Тенгіз. - Поляки просто уриють і все.

- Мусимо з ними передомовитись.

- Як? Навіть не думай до них наближатися.

Я витяг картку паперу і написав польською, що буду чекати в готелі біля газетного кіоску. Потім вийшов з авта і почимчикував до будки з морозивом. Будка стояла за будівлею, з газика її видно не було. Біля будки крутилися діти. Я вибрав одного і спитав, чи він не хоче морозива. Але коли я пояснив йому, що для цього потрібно зробити, він зажадав не одну, а цілих чотири порції.

- Ви ж хочете, щоб лягаві не бачили, як я передам записку, правда?

- Ну.

– Вони мені допоможуть, – кивнув на інших дітлахів.

Я покірно купив ім морозиво, дав записку, і за хвилю вони вже з галасом бігли поміж автами, мовби граючись у лапанки. Малий ховався, пригинався і перебігав від авта до авта, наближаючись до поляків. А опинившись поруч, різко змахнув рукою і пожмаканий клопоть паперу впав на коліна полякові.

Я сідаю в авто, пояснюю ситуацію грузинові, і ми під ошелешені погляди ментів від'їжджаємо. Їхній газик лишається пильнувати поляків. За кілька хвилин один з поляків залишає авто і заходить в готель. Ми зустрічаємося біля кіоску і домовляємось на сьому на цьому ж місці. Все одно ім треба поселитися, розпакуватися й пообідати.

Я зиркнув на годинника, пора було рухатися в «Кентавр» на здибанку зі Славком. В «Кентаврі» Тенгіз відразу рушив обстежувати столики у пошуках відповідної поживи. Я лишив на нього це захоплююче заняття, а сам підсів до Славка біля шинквасу. Славко замріяно бавився порожнім келишком. На другу порцію його явно не вистачало.

– Повторіть, – сказав я бармену. – А мені шампана.

– Ти де пропадав? – зрадів Славко.

– Ой, старий, де я тільки не пропадав.

Я не розповів йому про пригоди з грузином, обмежившись тільки халепою з чекістами.

– Але ти дурний! – похитав головою Славко. – Нащо ти погодився віддати ім ті вірші?

– Та я ж не дам ім ту верліброву фігню, котру він засекретив: «Україна» – «мандоліна», а віршовані «паровози», бо ж Югославія соціалістична країна і там теж Леніна шанують. Бодьові шкоди цим не зроблю.

– Бодьові не зробиш, але собі зробиш. Ти що, дундук, не розумієш, про що ім розходиться? Вхопити тебе на гачок! Одне завдання виконаєш, потім друге і

пішло, поїхало.

- І що ти пропонуєш?

- Не дзвони. Пішли вони в задницю. Що вони тобі зроблять?

- А все ж таки мені страх як хочеться побачити здивований чекістський писок, коли він буде читав «Натхнення в Леніна черпаю, До нього на пораду йду!»

- Чи ти маєш їх за ідіотів?

- Ну, добре, переконав. Як там Наталя?

- Сумує. А ти чим займаєшся?

- Та зустрів тут одного кумпля. Халтурку запропонував.

- Що за халтура?

- З польської перекладаю.

- Дивись! Везе тобі. А я збираюся на рідні села. Що передати Наталі?

- Скажи, що я терміново мусив чкуряти в Югославію.

Ми обнялися і розійшлися.

5

Тенгіза я знайшов аж унизу за столиком з двома студентками. Вони вже весело реготали, попиваючи вино.

- А ось і Юрко! Знайомся – Іра і Наталя.

Мене мов окропом облили. У напівсутінках, що панували там, я не відразу роздивився обличчя панянок. Але тепер, коли сів, то побачив ту саму Наталю з прикладного, яку ще пару днів тому так палко кохав. Це ж треба було трафитися такому дивовижному збігові обставин! Ну, що вам сказати – мене заціпило, заклонило, засипало снігами.

Іра дивилась на мене розпроміненими очками, а Наталя, опустивши голову, малювала на столі китайські ієрогліфи. Якби я був китаець, я б прочитав там «сволота» або «скотина». Або ще щось подібне.

– Іра знає польську, – підморгнув грузин. – Вам буде про що поговорити.

Ага! Он воно що. Ролі вже розподілені. І Наталя, яка, зі всього видно, ще кілька хвилин тому фліртувала з грузином, чується тепер незручно, але вагається вона недовго. Рішення прийняте. Її чарівна голівка піднімається, рученька тягнеться за келихом і ніжний голосок вуркоче:

– За знайомство!

Чи доводилось вам коли-небудь опинитися в компанії своєї вчорашньої колежанки і її нового кавалера? Скажу вам відверто – це не надто приємна ситуація. Навіть якщо на колежанку вам уже начхати. Особливо це дошкуляє, коли ви кохалися з панною зовсім недавно, коли злизували з її язичка чуттєві слова і плели усілякі нісенітниці, від яких вона, здавалося, мліла. Тоді всі ті слова, що вона шептала вам – тільки вам у цілому світі – і які ви вже встигли надійно забути, починають зринати, наче роздуті потопельці, із дна пам'яті. І хочеться тоді їх проказувати знову, але вже вголос, так, аби ніхто крім неї не второпав потаємного змісту.

Я налив собі вина, одним духом вихилив і вискалив свої чудові зуби до Іри. Щоб я здох, вона була нічим не гірша за Наталю. Я хочу сказати, вона була навіть краща. Вона була просто класна дівчина. Усмішка не сходила з її пухкеньких вуст.

– Ви художник? – спитала вона. – Нам Тенгіз про вас уже все розповів.

Наталя усміхнулася з підступним виразом. Мабуть, у її голівці визрівала зараз одна-єдина думка: що вона висловить Славкові за те, що підсунув їй цього...

цього... та що там кривити душею – пройдисвіта.

– О ні, далеко не все, – засміявся Тенгіз, усе тісніше притискаючи до себе Наталю.

А вона, стерва, й не пручалась. Навіть навпаки. Тоді я теж підсунувся до Іри і запропонував брудершафт, щоб перейти на «ти». Ми вихляли вино з переплетеними руками, після чого вона хвилини три жувала мої вуста. Очі мої у цей час зизили в бік Наталі. Поганий приклад заразливий – вони цілувалися взагалі без брудершафту.

«Я мала тільки одного хлопця!» Уявляєте? Я ледь не повірив!

Іра була тепла і затишна, я б із задоволенням звився клубочком у неї на колінцях і заснув.

– Тут вам не бордель! – проскреготів суворий голос.

Над нашим столом нависла зловісна туша буфетниці. Тенгіз спокійно витяг з кишені троячку, поклав їй до кишені і спитав:

– А так?

– Та добре вже, – ліниво махнула рукою і важко покривуляла на своїх жиляках.

У «Кентаврі» ми просиділи до вечора і добряче зголодніли, а що час був зустрітися з поляком, то разом подалися до готелю «Львів». Уже здалеку ми помітили знайомий газик, який стояв перед рестораном.

– Засідка, – сказав Тенгіз. – Дівчатка, йдіть до ресторану, займіть столик і замовте нам що-небудь на свій смак. А ми ще одну маленьку справу маємо в готелі.

– Нічого собі! – здивувалася Наталя. – Ми замовимо, а ви не прийдете.

– Ображаеш! На, – і Тенгіз вручив їй п'ятдесят «крабів».

– Ну, це інша річ.

Ми з байдужим виглядом продефілювали біля міліціонерів і зайшли в готель. Поляк на нас уже чекав. Номер його був завалений товаром. Окрім джинсів, джинсових сорочок і спідничок різних кольорів, були ще й светри, колготи, хустини. Весь цей турецький «самопал» пишався ярликами відомих фірм, але був для нас вигідний, бо коштував дешево, а що призначався для рагулів, котрі на фірмових речах не тямили, то навар передбачався суттєвий.

Ми хутко добили торгу, і Тенгіз навіть викупив у поляків дві велетенські торби, які ми вщерть натовкли шматами.

– Мусимо наш гешефт обмити, – сказав поляк, ставлячи на стіл пляшку «Житньої».

Ми випили, та наші чола від цього не прояснилися, – нас мучила думка, як це все добро тепер винести з готелю до авта.

– У вас проблеми? – поцікавився поляк.

– Біля входу стоїть той самий міліцейський газик, який за нами їхав. З торбами ми не можемо ніяк з'явитися.

– Якщо хочете, можете лишити в мене. А поки що підемо до ресторації. Не вічно ж він там стоятиме. Хоча... стривайте... коли ми сюди вселялися, якраз із вивільнених номерів виносили брудну постіль і спускали ліфтом униз. Там унизу є пральня і мусить бути чорний вихід.

– Справді! Як ми раніше не здогадалися?

6

Нам вдалося непоміченими покинути готель, занести речі до авта і відігнати його на платну стоянку неподалік. Підходячи до ресторану, помітили ошелешені погляди міліціонерів. Вони бачили, як ми входили до готелю, та не бачили, як виходили. Тепер у них з'явилася цікава тема для обговорення.

Дівчата, відчувши шару, вкрили закусками цілий стіл.

- Де ви пропадали? - завуркотіли вони підхмеленими голосами. - Нас уже тут почали знімати.

- Скільки давали? - поцікавився я.

- Що за жарти?

- Я просто хотів сказати, що даю на карбованця більше.

- Йди в баню.

- Подарунок! - сказав Тенгіз і простягнув їм по дезодоранту.

У нагороду нам дісталися цьомчики, та ситий любов'ю не будеш, і ми взялися наминати. Наталя, здавалося, вже змирилася з тим, що переїзд до Югославії з технічних причин не відбудеться, і зосередилася на грузинові.

Я помітив, що попри наш столик уже кілька разів пройшовся якийсь хлопець, і щоразу уважно нас обстежував.

- Ти помітив? - штурхнув я Тенгіза.

- Ну і що? - стенив той плечима.

- Не знаю. Мені здається, що він нами цікавиться.

У ту ж хвилину хлопець знову пройшов повз нас і ледь помітним рухом кинув недопалок цигарки в Тенгізів келих. Ми не відразу второпали, що сталося.

- Ой! - зойкнула Наталя.

- Ах сука! - спалахнув мій кумпель і зірвався з місця.

Хлопець тим часом уже покидав залу ресторану. Грузин зірвався з-за столу і рвонув навздогін. Хвильку повагавшись, я вчинив те саме. Так за тим хлопцем ми і вилетіли з ресторану, але тільки для того, щоб умиць опинитися в оточенні трьох збуїв.

О-о-ой, подумалося мені, здається, нас будуть бити. Про всяк випадок я втягнув живота і зціпив зуби, щоби не повилітали. Тенгіз опустил праву руку в кишеню, де у нього лежав самовикидний ніжик.

Раптом у темряві пролунав чийсь знайомий голос:

– Це вони, забирайте.

Кому цей голос належав, я згадати не міг. Нас повели попід руки через дорогу, і на всі наші смикання та запитання відповідали мовчанкою. Пройшовши метрів сто, опинилися перед дверима з табличкою «Міліція». Мені відразу відлягло від серця, і я розціпив зуби.

– Що таке? Куди ви нас ведете? Що ми зробили?

Нас заштовхали всередину. У кімнаті за столом сидів капітан і читав газету. З-за спини знову пролунав знайомий голос:

– Попалися голубчики.

Я озирнувся й упізнав одного з тих міліціонерів, котрі патрулювали трасу. Був рудий з червоним обличчям. Капітан ковзнув по нас поглядом, сповненим глибокого смутку.

– Сідайте.

– Які до нас претензії? – спитав Тенгіз.

Капітан усміхнувся.

– Де товар?

– Який товар?

– Товаріщ не по-онял, – похитав капітан головою і подивився на мене: – Може, ти скажеш, де товар?

– Та я в очі не бачив ніякого товару.

– От цікаво! Коли поляки вигружалися зі своєї машини, ми за ними наблюдали. Там було дві величезні торби, набиті, як камінь. А коли ми недавно завітали до їхнього номера, торби зникли, хоча в ресторан вони спустилися з порожніми руками.

– То ви побували в номері за їхньої відсутності? – спитав Тенгіз.

– Робота у нас така.

– Вони, товариш капітан, – устряв рудий, – зайшли в готель рівно в шість годин п'ятдесят дев'ять мінут, а в сім сорок чотири я побачив, як вони знову заходять у готель. То ість готелю вони не покидали. І я не поняв, як так сталося. І Коля не поняв. Хотя ми безвилазно в машині сиділи і проізували набуоденіе. Коля – свідок. Не виходили вони з готелю.

– От яка загадка! – зловісно усміхнувся капітан. – Но ми її розв'яжем. Бля буду, коли ні. Так шо давайте: добровільне зізнання пом'якшить вину.

– А в чому нам зізнаватися? Ми зайшли до готелю тільки, щоб зателефонувати по міжміському. Я у Тбілісі дзвонив. І жодного газика не було. А коли верталися, газик знову стояв, – сказав Тенгіз.

– Ах ти ж гавно! – обурився рудий.

– Ви шо, кудись відлучались? – спитав капітан у ментів.

– Куди там! Стояли як прокляті! Він же вас на понти бере! Коля, скажи!

– Стояли ми, – буркнув Коля і хруснув товстими пальцями.

– Добре, – кивнув капітан. – Тоді, як казав Ілліч, підем другим путем. Де ваша машина?

– На стоянці. Тут недалеко, – відказав Тенгіз, і я вирішив, що він збожеволів.

Капітан підвівся з крісла:

– Ну що ж, пішли подивимось.

Але в голосі його вже не було такої твердості, як перед тим. Я подумав: ну, все, нам капець. Це ж треба зв'язатися з таким ідіотом. Навіщо він сказав, де машина?

Ми вийшли на вулицю, та нас уже не вели попід руки, а на стоянці взагалі пустили вперед. Тьмяне світло ліхтарів лише злегка освітлювало стоянку. Я подумав, що можна було би шмигонути в сутінках межи авта, але, змірявши оком металеву загорожу, зрозумів, що тікати безглуздо. Тим часом Тенгіз підійшов до авта, хвильку подзвенів ключами, відімкнув салон і багажник і з переможним виглядом подивився на міліцію. Я не вірив своїм очам. По торбах ані знаку. Не вірили очам і міліціонери. Вони запихали голови в салон, матюкались і навіть принохувалися.

– Товар був! – кипів від люті рудий. – Шоб я здох. Чуєте запах?

– Да-а, був... Був, та загув... Дезодоранти, мать його.

– А по-моему мило, – засумнівався рудий.

– Пердило! – буркнув, випростовуючись, капітан. – Коли вони виходили – ви не бачили, коли товар зник – тоже не бачили! Та на хріна мені така робота?

Він повернувся і, втягнувши голову у плечі, посунув у відділок.

– Нічого, – прохрипів рудий, – ми ще вас підловимо.

Коля тільки хруснув пальцями і виплюнув недопалок. Коли вони відійшли, Тенгіз затраснув дверцята і сказав:

- А міг ключик і не підійти.

- Який ключик?

- Ось цей. Універсальний. Гарантія - п'ятдесят на п'ятдесят.

Тут тільки до мене почало доходити, яку аферу прокрутив Тенгіз. Це була не наша машина, а така ж «Волга». Ніколи не відзначаючись уважністю, я і цього разу не помітив особливих відмінностей, кинулися вони в очі щойно зараз.

- Ну, ти даєш! - вжахнувся я. - А якби ключик підвів?

- Навіть не хочу думати. П'ятдесят на п'ятдесят.

- А якби подібної «Волги» не виявилось?

- Ха! Я ж її відразу помітив, коли ми авто ставили на стоянку. Ще подумав - ти диви! Копія! Ну, а в ментярні у нас усе одно іншого виходу не було. Та не гаймо часу. Треба вшиватися звідси.

- Ти хочеш їхати?

- Ясно. Вони можуть вернутися, - я товар так не лишу.

- А як же дівчата?

- От чорт! Може, ти їх привезеш до мене? Візьми ось гроші, купите кіру і валіть до мене.

7

Ресторан вирував у танці. Дівчата сиділи за столом. Але не самі, а з якимось жевжиком. При моїй появі він покинув їх і пересів за сусідній столик до таких самих дебілів, як і сам.

- Скільки заробили за цей час?

- Перестань ці свої жарти! - відмахнулася Наталя. - А де грузин?

- Чекає нас.

- Надворі, чи що?

- Ні, вдома. Він мусив негайно поїхати додому, - хтось там йому повинен телефонувати. Чекає нас у себе.

- І ти думаєш, ми поїдем до нього? За кого ти нас маєш?

- Зозулько, - погладив я її по волоссі, - мені вже ти можеш ключки на вуха не вішати.

- Ви що, знали одне одного? - спитала Іра.

- Львів - велике село. Тут усі всіх знають. А ми так тільки - з видження.

Наталя зміряла мене зневажливим поглядом і цвиркнула:

- Та чого там з видження? Приставав колись у трамваї.

Я розсміявся і, пригорнувши Ірчика, сказав:

- Ну що, допиваєм шампанюру - і гайда?

- А це недалеко? - несміливо поцікавилась Іра.

- На таксі десять хвилин.

- А мене вже навіть не питають, - буркнула Наталя.

- Я розцінив твоє мовчання як згоду, драга моя моміче.

- Сумніваюся, чи я ще колись у житті зустріну більшого негідника за тебе.
- Ви щось від мене приховуєте, – занервувала Іра. – Що він тобі зробив?
- Справді, що? – стенив я плечима. – З дитиною не кидав, гаманця не крав.
- Ні, я бачу, щось між вами було, – Іра аж розчервонілася від хвилювання.
- Та не було, – пригорнув я її знову, – вона мене просто сплутала з одним «югом».
- З яким «югом»?
- Та мудаком. Але я з ним нічого спільного не маю. Наталю, не дуйся. Я буду намагатися тобі його не нагадувати.

Я розрахувався з офіціантом, і ми вже було рушили, але тут підбіг до нас той самий жевжик, котрий сидів у них за столом.

- Дівчатка! Ви що, вже йдете? А можна з вами?
- Ні, ми зайняті.
- Чувак, – сказав він мені, – відпусти дівчаток.
- Знаеш, це дуже дорогі дівчата.

Ми з жевжиком відстали на кілька кроків, і я спитав:

- А ти на що розраховував?
- Ну як? За стіл!
- Не той калібр.
- Вони що, валютні?

– А ти думав! Так що тримай граби.

Ми потисли руки, і я наздогнав дівчат.

Графоманія виліковується

Безгрошів'я – річ принизлива, неприємна, але водночас здатна стимулювати рішучі вчинки. Навіть без копійки в кишені я не здатен був обминути книгарень і двічі у своєму житті таки поцупив книжку. Під час цієї процедури, коли я ховав книжку під полу маринарки чи плаща, адреналін шугав мені в голову, і я відчував таке збудження, наче біг зі стрімкої гори, але коли виходив на вулицю, то не міг стриматися від радості і обмацував раз по раз вкрадену книжку, мовби не вірячи, що це мені вдалося.

Значно більше книг я поцупив з бібліотек. Я либонь перший письменник, який у цьому чесно признається, але письменників, які б за своє життя не вкрали бодай однієї книжки з публічної чи приватної книгозбірні, нема. А якщо є, то це не письменник, а графоман.

Якщо ви гадаєте, що цим своїм ганебним вчинком я приносив велику шкоду читачам, то глибоко помиляється, бо книги, які я цупив, пишалися непорочністю, їх ніхто ніколи не читав. Я крав поезію та маловідомих українських забутих письменників ХІХ – початку ХХ сторіччя, виданих у 50 – 60-х роках, коли я ще не міг їх придбати: Стефана Коваліва, Дніпрову Чайку, Любов Яновську, Тимофія Бордуляка, Грицька Григоренка, Миколу Чернявського, Олександра Козловського, Василя Мову-Лиманського... Думаю, що ніхто з моїх теперішніх читачів усіх цих книг не читав, а я читав та й зараз інколи перечитую. Не раз і в мене хтось крав книжку, або не повертав, що в принципі одне й те ж.

Період безгрошів'я не був тривалим, але час від часу давав про себе знати, коли я заглиблювався у писанину, припиняючи на якийсь час фарцування. Таких, як я, мистецьких тунеядців було у Львові чимало, але у кожного був свій спосіб заробити на пиво. Практично у кожному громадському туалеті крутився який-небудь підстаркуватий і гидкий тип, який пропонував відсмоктати за карбованця. Причому це незабутнє задоволення оплачував він. Біля букіністичних книгарень крутилися інтелігентніші на вигляд старпери, які

виловлювали молодиків, що здавали книги, і запрошували поглянути на їхню книгозбірню, а там пропонували вибрати собі певну кількість книг за сексуальну послугу.

Уявити свого інтелігентного і вихованого прутня в писку якої-небудь почвари було понад мої сили, тому я від подібних пропозицій ухилявся, але один відомий поет, піддавшись новій для себе спокусі, пізніше не відчував жодного розкаяння чи жалю, бо мало, що його поїли і годували, то ще й на дорогу дали цілу купу книг, які він з успіхом здав у букіністику.

Того травневого дня 1974 року, коли я вже остаточно отаборився у Львові, ми сиділи зі Славком Павуляком на пиві і неквапно пригублювали гальби, розтягуючи задоволення, бо на другу гальбу грошей уже не було.

– Слухай, є ідея, – сказав Славко. – Мені не дає в гуртожитку проходу один студент. Він пише вірші, сам з Закарпаття, але пише якогось біса російською. Нашкрывав уже три грубих зошити. Про що там тільки нема – і до Дня космонавтики, і до Дня перемоги, і до Дня Паризької комуни, і до Першого травня... Одне слово, ціла купа гівна. І от він мене дістає, аби я його познайомив з поетами чи редакторами, щоб його десь надрукували.

– І що?

– Я от подумав... А що як тебе видати за головного редактора кварталника «Поезія»?

– Ну, видаш... і що далі?

– Як що? Крутнем його на випивку і закуску. Він хлопець грошовитий. А ти прочитаєш його вірші, скажеш свою думку.

– Ага. Тобто поки ти будеш кіряти і жерти, я буду читати якесь гівно.

– Ні. Ти будеш читати, поки я піду на закупи. Півгодини вистачить. Далі ти відзначиш вірші, які тобі сподобалися, бажано якнайдовші, і попросиш його переписати у двох екземплярах.

- Для чого у двох?

- Бо я хочу і собі щось на пам'ять отримати.

- А далі що?

- Переночуеш у нас. Вранці отримаеш вірші і обіцяеш опублікувати в «Поезії». От і все.

- А це конче, щоб він цілу ніч переписував?

- Конче, - твердо сказав Славко. - Я хочу його провчити. Може, тоді нарешті відлипне.

Того ж вечора Славко представив мене Петрові Ш. як поета і редактора квартальника «Поезія» Юрія Петренка. Петро виявився високим парубком з борідкою. Відчувалося, що він дуже соромиться. Під пахвою тримав три грубі загальні зошити. Такого свинства від Славка я не сподівався, думав обійдеться одним, але він, взявши у поета гроші, уже погнав ще з кимсь на закупи. Я розгорнув зошит і став читати. То була найзвичайнісінька графоманія без іскри таланту, вірші, як і попереджав Славко, були на всі трафунки життя, про різні свята, про рідну землю, про природу і т. д.

Нарешті приперся Славко, його аж душило від сміху, коли він побачив мене за тими зошитами. На столі з'явилися пляшки і закуска. Я зробив закладки на вибраних віршах і сказав, що це треба переписати начисто, але бракує вірша про Леніна.

- Про Леніна! - пожвавішав Петро. - Та я зараз напишу. У мене це діло скоро.

- Ага, а ще до Дня радіо треба вірш, - докинув Славко, вочевидь знущаючись, - а то в тебе до всіх днів вірші є, а от до Дня радіо нема

- І про радіо зроблю, - кивнув Петро. - Про «Голос Америки», про імперіалізм...

- О, о! - тішився Славко, розставляючи на столі пляшки і наїдки, - про імперіалізм обов'язково. Мовляв, ворожа пропаганда заважає нам будувати світле майбуття.

І не забудь додати коротку автобіографію.

- Теж у двох екземплярах?

- Теж.

Та цього було мало. Славко вирішив відігратися за свої страждання:

- І не забудь про Чілі. Зараз це дуже актуально. До того ж Чілі має таку широку гаму рим, що ти можеш вкресати навіть цілу поему.

- Я можу, - погоджувався поет, - справді, я про Чілі забув. Аьенде, Корвалан...

- Класна рима! - прицьмакнув Славко, розливаючи винце. - Корвалан - Галан!

Петро хотів, було, і собі налити купленого за його ж таки гроші вина, але Славко перепинив:

- Ні-ні, ні в якому разі! Та ти що? Це тільки Єсенін під газом писав. Але тільки тоді, коли писав про любов. А коли про щось поважне, то до писка не брав. Рембо, Верлен, Бодлер теж любили випити, але ж їм не доводилося писати про речі глобальні. Сказати б - всесвітнього значення. Розумієш? Леніна ж тоді не було! Уявляєш, як їм жилося без спрямовуючої і керуючої ролі партії?

- А можна я канапку візьму? - несміливо попрохав Петро.

- Канапку... Можна, - кивнув великодушно Славко.

І щойно за поетом зачинилися двері, ми вже не могли стриматися від реготу і обсмуктування кожної фрази. Ми пили, закусували і фантазували свої варіації тих безглузких віршів.

Бідний хлопець римував і переписував тексти усю ніч, а на ранок приніс усе, що обіцяв. Були там вірші і до Дня радіо, і про Леніна, і про Чілі. Я перебіг очима, похвалив і сховав у течку. А на прощання додав:

- Ще б фотографію вашу...

- У мене є, зараз принесу.

- З бородою? - спитав Славко.

Здогадавшись, куди він гне, я спробував йому підморгнути, що досить знущатися з хлопця, але Славко не поступився.

- З бородою, - пробурмотів невпевнено Петро.

- Не піде з бородою, - категорично заявив Славко. - Збрий, сфотографуйся, а потім можеш хоч дві бороди запустити.

На тому ми й розпрощалися. Славко провів мене до виходу, я віддав йому один екземпляр переписаних віршів, а другий забрав з собою. Коли я йому дорікнув, що він не має міри, Славко сказав:

- А він має міру? Ти знаєш, скільки разів він мене тероризував своїми віршами? Скільки разів поїв, вгощав, аби я тільки слухав усю ту маячню?

Більше я у тому гуртожитку не з'являвся, але розповідали, що Петро збрив бороду, сфотографувався і вислав фото на адресу квартильника «Поезія». Коли ж ця історія стала відома усьому інститутіві і з нього почали кепкувати, це йому остаточно відбило бажання чіплятися до когось зі своїми віршами. Та, зрештою, він, мабуть, і кинув їх писати.

Велике плавання

Незабаром по тому Славко мені повідомив сенсаційну річ: Бодьо Марцінко вирішив купити надувного човна. Я ледь не гепнувся з подиву. Бодьо, який постійно недоїдав, Бодьо, який трясся над кожною копійкою, Бодьо, який ходив у стоптаних мештах і кримпленових штанях, раптом купує надувного човна! Ми спробували його переконати не робити цього, бо де він у Львові збирається на тому човні плавати, але Бодьо вперся, і врешті ми пішли з ним до спортової

крамниці і купили човна за 80 карбованців. То була ледь не вся його місячна платня.

Та цього Бодьові було замало і йому забаглося випробувати свого човна на якійсь водоймі. Зібралася веселенька компанія полюбуватися на неабияке видовище. Ми набрали випивки і їжі, бо то мав бути пікнік. Бодьо прихопив свою вірну Пампушку, яку він називав Сонечком і писав їй ніжні записки. Одного разу, не заставши її у гуртожитку, залишив на дверях кімнати такий історичний напис: «Сонечко, чому ти сховалось за хмарку?»!

Я кепкував:

– Покажи мені ту хмарку, за яку здатне сховатися твоє Сонечко.

Ми виїхали за місто, потім ішли добру годину пішки. Сонце парило, розтоплений асфальт смердів смолою, а вгорі над нами захлинався від щастя жайворонок. Захлинався від щастя і Бодьо, тягнучи на собі човна, піт заливав йому очі, але він намагався скидатися на бадьорого. Він був упевнений, що знає куди веде, бо там нас мало чекати озеро, де ми усі могли б собі поплавати і випробувати човен.

Та коли ми нарешті доплуганилися до цього з дозволу сказати озера, то побачили калабаню, що мала упоперек, може, з півсотні метрів. По берегах вона геть заросла очеретом, а плесо вкривала ряска, з якої подекуди стирчали якісь залізяки, патики, шини, каркас ліжка... Лізти у таку баюру нам відразу розхотілося, але Марцінковий ентузіазм не згас ані на краплинку. Він наpomпував човен і потягнув своє Сонечко до води. Сонечко вpirалося, але для Бодя це вже було питанням честі. Він зайшов по коліна у воду, притримав човна, поки Сонечко сідало, а потім вгромадився й сам. Човен захитався і ледь не перекинувся. Бодьо весело наліг на весла, і човен, наче криголам, орючи ряску, вплив на середину плеса.

Ми тим часом розклали наїдки і почали пікнікувати, стежачи за Бодьовими маніпуляціями з човном. Довго йому плавати не довелося, човен напорівся на якусь залізяку і став несподівано здуватися. Бодьо з усіх сил гріб до берега, але здутий човен не слухався, він обвисав, як шмата, і щодалі занурювався у воду. Врешті обое вивалилися в калабаню. На щастя там було неглибоко, але що Сонечко було в сукні, то вимокло, як хлющ. Ми допомогли їм вибратися на берег і решту дня тільки те й робили, що дерли лаха з Бодя.

Діти кукурудзи

Окрім роботи вантажником на книжковій базі я ще пропрацював чотири місяці у 1975-му в обласному архіві науковим працівником. Я не мав прописки, тому мене оформляли тимчасово двічі по два місяці. Ходити на роботу на дев'яту ранку і йти з роботи о шостій – для мене мука. Ненавиджу будики. Мене не так дратувало те, що я мушу встати о восьмій, як несподіваний дзвінок, який вривається в сон, руйнує сновидіння і викликає стрес.

Директриса архіву А. Мільшина, дружина кагебіста, намагалася впровадити дисципліну і завела на прохідній спеціальний журнал, в якому кожен мав розписуватися, коли прийшов і коли пішов. Рівно одна хвилина по дев'ятій вона забирала журнал, а потім суворо вичитувала пізнюків. Зайве казати, що я був пізнюком-рецидивістом, бо запізнювався не тільки приходючи на роботу, а й повертаючись з обіду.

За місце моєї праці правив історичний стіл – за ним до свого арешту працював Ігор Калинець. Про це мені повідомили працівники, які сиділи зі мною в одному кабінеті, – пан Бодьо і пані Мокрицька. Обое були неабиякими оригіналами. Пан Бодьо ходив і влітку, і взимку в одному вбранні – сорочка, штани і сандалі, інколи взимку вдягав светра, але не носив плащів, курток чи шапок. То був цікавий чоловік, начитаний, але дивакуватий, жив з мамою, ніколи не був одружений. Такий собі чоловік у футлярі або вчений равлик, який ніколи не покидав своєї шкаралупки надовго і умів, фізично перебуваючи поряд з вами, зникати кудись духовно. Пані Мокрицька, яка мала уже добряче за сімдесят, але мусила й далі заробляти на свою пенсію, бо їй довоєнний стаж – працю в аптеці свого батька – не зарахували, жила зі своєю такою ж старенькою сестрою і теж ніколи не виходила заміж. А що пам'ятала довоєнні часи, знала багато львівських пісень і легенд, то я небавом з нею заприятелював.

Незабаром до нас приєднався ще один працівник – син відомого львівського композитора Никодимовича, Янек. Це було цілком закономірно, оскільки в архіві утворився цілий польський осередок з акторів польського аматорського театру. Тут працювала також дружина режисера Хшановського. Янек теж грав у театрі, а пізніше разом із батьком виїхав до Польщі. Ми з Янеком влаштовували цілі концерти, виспівуючи якісь джазові композиції, пан Бодьо теж входив в екстаз і

вступав зі своєю партією, а пані Мокрицька, усміхаючись, кивала сивою головою.

Одне слово, я там не перепрацьовувався. Моя наукова робота полягала в тому, що я нумерував аркуші архівних документів. Просто тупо нумерував їх олівцем. Оскільки така робота не вимагала розумових зусиль, то я водночас читав ще й книжку, тримаючи її в шухляді столу, й автоматично цифрував картки. У будь-який мент, коли б відкрилися двері, я міг, нахилившись вперед, засунути шухляду животом.

Однієї суботи всі працівники архіву поїхали на екскурсію в Олеськ. Спочатку пооглядали замок, а потім отаборилися на природі і влаштували пікнік. Галявина, на якій ми розташувалися, мала по ліву руку поле кукурудзи, а по праву гай з густими кущами ліщини. І от, відчувши потребу усамітнитися, я подався в кукурудзу. Зайшов углиб якихось кілька метрів і тільки-но почав збагачувати ґрунт надлишками рідини, як в очі мені впало щось біле, велике і пухке. За мить я з жахом уже зрозумів, що це: то була задниця директриси А. Мільшиної. Вона сиділа до мене задом і бачити не могла, але її увагу привернув якийсь дивний дзюркіт, який накладався на її власний, і вона озирнулася. І тут наші очі зустрілися.

Тільки уявіть собі цю незабутню картину: дама поважного віку з голим задом і юнак з виваленим причандаллям! Добре, що на цей момент не об'явився хтось третій. Директриса вибалушила очі і спочатку навіть роззявила рота, щоб обізвати мене збоченцем, який підглядає за цюняючими дамами, а понадто директрисами, але коли погляд її опустився трішки нижче, вона захлинулася повітрям. Ні вона, ні я не перервали свого природного процесу, аж до самого завершення. Цей оригінальний брудершафт закінчився тим, що я, як джентльмен, зник у кукурудзі й зачекав, поки першою вийде дама, а тоді прошмигнувши метрів сто нижче, вийшов з хащів і сам.

До кінця пікніка директриса ховала від мене очі, та я й не намагався на неї дивитися. Але справжня благодать на мене чекала на роботі – я міг уже скільки завгодно запізнюватися, мене просто не помічали, від мене не вимагали розписуватися. Директриса навіть до нашого кабінету не заходила, хоча раніше робила це принаймні тричі на день.

– І що то сталося, що наша перша дама нас відреклася? – розмірковувала вголос пані Мокрицька.

– Вона зрозуміла, що ми безнадійні і нас перевиховати неможливо, – сказав Янек.

– Як ви гадаєте, Юрцю? – несподівано спитав пан Бодьо, підступно усміхаючись і граючи очима. – Чи кукурудза вже допіла?

Я здивовано зиркнув на нього: невже він тоді щось помітив? Але пан Бодьо не продовжив тему, а й далі усміхався, щось мугикаючи собі під ніс. А за кілька днів він приніс варену кукурудзу і всіх пригостив, а мені сказав:

– Я чув, Юрцю, що ви дуже любите кукурудзу.

– Але тільки їсти, – сказав я і зиркнув на нього, та він уже відвів погляд і знову щось своє мугикав.

– Цікаво, що ще можна робити з кукурудзою, як не їсти, – розмірковувала пані Мокрицька.

– Не так з кукурудзою, як у кукурудзі, – докинув пан Бодьо і вмить знову сховався у свою шкаралупку.

Я знав, що видобути щось конкретніше з цього равлика марна справа, і так для мене й залишилося загадкою, чи був він тим третім, хто міг стати свідком дуету «цюнь-цюнь-бемоль».

Шкарпеткова соната

Життя без прописки було сповнене ризику. Вирішивши, що від години до години я працювати більше не буду, я підшукав собі фіктивну роботу, на якій би тільки числився. Але й для неї потрібна була прописка. І хоча я фарцував, брав на квартиру поляків і заробляв більше, ніж заробив би на посаді вчителя, але у ті дрімучі часи була кримінальна стаття за «тунеядство», і це мене гнітило.

Увечері я частенько вирішував свої фарцові справи в ресторанах, у мене було коло знайомих, які займалися перепродажем речей, але всі вони десь рахувалися на роботі, а я ні.

Вечорами в ресторані збиралася поважна публіка – поляки, які приїхали продати товар, фарцівники, проститутки, злодії, перевдягнені менти і кагебешники. Ці останні чергували у кожному вечірньому закладі, і хоч вони постійно мінялися, аби не мозолити очі, їх важко було не розсекретити: адже їх видавала особлива поведінка офіціантів, до їхнього столу ніхто самовільно не міг підсісти, а лише з дозволу адміністратора.

Мій кумпель Любко на прізвисько Прум-прум якось сказав:

– Тут є один тип. Він усе може.

– Де «тут»?

– Оно сидить за столиком.

Я зиркнув у вказаному напрямку і побачив лисого опецька, який зосереджено розправлявся з великим шматком м'яса. Голова його нагадувала гарбуз, який почали різати навпіл, а потім передумали.

– Його звати Кулюс.

– Це його ім'я чи прізвище?

– Невідомо. Всі його кличуть Кулюс. Підійдемо? – спитав Любко.

Я стелю плечима, і ми наблизились до столика.

– Привіт, Кулюс.

Кулюс підвів голову, встромив мізинця до писка і поколупався в зубах.

– Ну, привіт.

– У нього проблема, – кивнув на мене Любко.

Кулюс витяг мізинця з підчепленим кавальчиком м'яса на кінчику довгого нігтя, видно, плеканого саме для такої процедури, і сказав:

- У всіх проблеми.

- Він не має прописки. Не може влаштуватися на роботу.

Кулюс прискіпливим поглядом оцінив природну копалину, мовби роздумуючи, чи варто її повернути назад до писка, і процідив крізь зуби:

- П'ятсот.

Потім стріпнув мізинцем, м'ясо перелетіло на другий кінець зали і впало якомусь грузинові у келих, але той був зайнятий дамою, яку знімав. Любко перепитав:

- Скільки?

- П'ятсот, - повторив Кулюс і знову взявся до м'яса.

- Прум-прум-прум... П'ятсот, - видихнув мені Любко в ніс запах пива.

Я кивнув. Таких грошей у мене не було.

- Пішли, - сказав я.

- Слухай, Кулюс, - не здавався Любко, - а може, дешевше?

- Хіба поза Львовом.

- Га? - спитав мене Любко.

- Нехай буде. Аби тільки на Львівщині.

- В Янові, - сказав Кулюс.

- О, це недалеко, - втішився Любко. - А скільки?

- Половина.

- Ну, як? - спитав мене Любко. - Це вже легше, не?

- Згода, - я кивнув, і ми поплентались за наш столик.

Кулюс обіцяв зробити прописку, щойно отримає гроші, але їх ще треба було заробити. Напередодні я вляпався по самі помідори. До мене приїхали з Харкова друзі, з якими я разом служив, щоб купити у Львові шмотки. І от, коли я допоміг їм закупити сорочки і джинси у поляків, нас затримала міліція. Я в таких випадках ніколи не губився: ноги на плечі і - в прохідні брами. Міліціанти, які зазвичай рекрутувалися з сіл з метою отримати квартиру, Львова добре не знали і відірватися від них такому, як я, було завиграшки. Але я не міг залишити напризволяще харків'ян. Ні, не подумайте, що мною керувала шляхетність почувань. Моя втеча просто нічого б не дала, бо міліція хутко б від них добилася, що то за фрукт так дременув.

Отже втікати не було сенсу. Але був сенс не визнавати, що ми щось купували. Цього вони довести не могли. В торбі у хлопців були куплені речі, деякі з них були ношені, і я шепнув, коли нас вели до відділку, щоб вони казали, що то їхні особисті речі.

Міліція нас розвела по різних кімнатах і, в той час, як я, загартований у допитах слідчих КГБ, наполягав на своїй версії, харків'яни розкололися і призналися, що купували всі речі в поляків. Хутко вияснилося, що саме я й домовлявся, торгувався і фактично купував ті речі, а міліція вже висунула версію, що я не просто помагав друзям, а збирався ще й на хлопцях заробити. Отже, я спекулянт.

Мені не залишалося нічого іншого, як визнати це. Я міг би усе заперечити, але волів цього не робити, бо коли почув намір міліції завітати до мене до хати, ледь не отерп - у мене вдома якраз отаборилися поляки з товаром. Я підписав усе, що треба, відчувши палке бажання міліції привласнити усі речі. Нас відпустили, але речі, як я й передбачав, конфіскували. Коли ми вийшли з ментярні, я, звичайно, виматюкав своїх друзів, але розумів, що вони, не маючи того досвіду, що я, не могли повестися інакше.

За кілька днів мене викликали у Шевченківський суд. У присутності начальника відділку міліції – товстого сракастого кнуряки – суддя хутенько проторохтіла звинувачення і, не слухаючи моїх виправдань, винесла вирок: 35 карбованців штрафу. І попередила: наступного разу світить щось поважніше. Таким чином я на собі відчув усю справедливість советського суду. Я не отримав на руки жодного документу, що мене оштрафували і що в мене щось конфіскували. Я навіть не знаю прізвища тієї судді, яку б годилося нині увічнити, бо ж напевно, і дітки її не відкотилися далеко від яблуньки.

Дещо згодом, коли я став зустрічатися з дівчиною, яка проходила практику у тому суді, то почув, що вона дуже добре пам'ятає той випадок. Працівники суду усі ті речі поділили з міліцією і потім інтенсивно влаштовували примірки.

35 карбованців – це, звичайно, було не трагічно, хоча на ті часи то була поважна сума – десять кілограмів масла. Але я стратився більше, бо мусив частину грошей компенсувати харків'янам. Таким чином я опинився на міліні.

Того дня, коли ми з Любком засідали у ресторані «Львів», ми обмивали нашу чергову обладку. Адже ми закупили партію шкарпеток на тоненьких гумках. Тоді це був дефіцит. Величезна торбега зі шкарпетками знаходилася під столом. Любко пробував зацікавити товаром присутніх тут фарців, вони підходили, оглядали товар, але він у них чомусь не викликав ентузіазму. Згодом я второпав, що закуповувати дрібні речі великими партіями не вигідно, якщо ти не маєш на оці кінцевої ланки, яка їх розпродасть. Ми мали лише самих перекупників, а ті збивали ціну. Займатися ж самому збутом поштучно – це повний менінгіт.

Наступного дня ми знайшли покупця, але він не мав усієї суми. Половину дав відразу, половину обіцяв за два дні. Я заплатив Кулюсу і віддав йому паспорта. Але за два дні сталася трагедія: такі самі імпорتنі шкарпетки з'явилися у всіх крамницях Львова і околиць за ціною дешевшою, ніж купували ми, бо ж офіційний долар коштував копійки.

То був удар. Знайомий, який купив товар, повернув його назад і попросив звернути гроші. Я віддав, що мав, і залишився в боргах. Любко, який ніколи не вкладав своїх грошей, бо їх не мав, а тільки мені асистував, заявив, що його доля чесно зароблена, а мої проблеми – це мої проблеми. Зрештою, він мав рацію, бо я був ініціатором усіх закупів.

Взагалі Прум-прум був оригінальним типом. Якось він, побачивши, як у мене зародили вишні, запропонував їх зірвати і продати на базарі. Я сказав, що коли є у нього таке шляхетне бажання, він може цим і зайнятися. Любко зірвав вишні, а потім ми подалися на Галицький ринок з відром. Простояли, може, з півгодини, як тут хтось мене штовхнув, я зачепив відро ногою, вишні розсипалися. Я кинувся їх збирати, але вишні уже були з піском. Любко, миттєво оцінивши безнадійну ситуацію, відразу й злиняв, а я з відром вишень повернувся до хати. Вдома я їх виполоскав і засипав у бутель для вина. Добро не пропало, але осад залишився.

І ось я сиджу в хаті і дивлюся на цю купу шкарпеток і думаю про свою гірку долю. Мало того, що я ще винен гроші, то ще й ці зависли. А шкарпетки – перша кляса. На будь-які смаки. В основному жіночі – жовтенькі, червоненькі, рожевенькі, голубенькі, зі смужками і без... Чоловічих, темних, може, зо двадцять відсотків. Ну, допустимо, я їх залишу собі. Років на десять буду забезпечений та ще й зостанеться на подарунки. А що робити з жіночими? І от беру я в руки то одну пару, то другу, розглядаю, мну у руках, розтягую і раптом... Осяяння!.. Японці це називають «саторі»! Це коли тобі на голову падає яблуко, кокосовий горіх або вазон з цикламеном.

Оце саме гупнуло і об мою голову. Вершечок шкарпеток був на гумках. І саме вершечок був найбарвистішим. Я мчу до Любка, витягаю його з хати, дорогою тлумачу свою геніальну ідею, він не вірить своїм вухам, я наполягаю, а вдома тицяю йому в руки ножиці, беру ще одні і – починається перетворення шкарпеток на гумки для хвостиків на жіночих голівках.

Ну, скажіть, чи то не була спасенна ідея! Гумки були теж дефіцитом, і їх завозили з Польщі. Цілий день ми тільки те й робили, що стригли, стригли і стригли. А наступного дня гумки пішли за милу душу перекупникам. Ні, ми не надто збагатилися, фактично я повернув свої гроші. Якщо хтось заробив, то це Любко, але що поробиш – асистент мусить мати свій інтерес.

А яка доля решти шкарпеток? Ні, вони не пропали. Шкарпетки були досить високі і, хоч були позбавлені гумок, все одно трималися на нозі. Я їх носив сам, роздаровував наліво і направо, особливо тішився ними мій тато, бо не любив шкарпеток на гумках, які стискали йому литку, і носив на ногах спеціальні шлейки, на яких шкарпетки без гумок трималися.

О, що це? Я виймаю з шухляди, повної шарпеток, щось знайоме. Це вони. Остання пара, яка дожила до наших часів. Почепити їх на стіну, чи що?

Пригоди новітнього Швейка

1

На відміну від своїх друзів, які майже всі відкосили з армії, прикинувшись хворенькими на всю голову, я мужньо відслужив цілий рік, як і належало в той час після інституту. Мене намагалися переконати зіграти ролю вар'ята, але перспектива пробути зо два місяці на Кульпаркові якось не всміхалася. А треба було всього лиш звернутися до психіатра і розповісти про якусь свою манію, наприклад, про манію рахування.

– Розумієте, пане доктор, я все рахую. Де б не йшов. Бачу штахети – рахую, бачу дерева – рахую, бачу горобців – рахую... Я не можу ні про що інше думати.

Але це треба було робити не під час медичної комісії, а заздалегідь, а вже на медичну комісію можна було прийти з довідкою про перебування у закладі для божевільних і отримати комісію.

Каюсь – треба було так і зробити, бо рік, який я пробув в армії, був для мене втрачений. Потрапив я у залізничні війська пізньої осені 1976-го – майже у двадцять п'ять. В такому віці армія сприймається тяжко, але вдача пройдисвіта далася і тут взнаки. Перші два місяці ми пробули в «учебці» в Москві, а відтак опинилися у Харкові. З першого дня я почав «шлангувати», і коли командир батальйону поцікавився, чи хтось мав справу з кіно, я відразу зголосився, збрехавши, що навчаюся заочно у Москві на сценарних курсах. Командир дуже втішився і запропонував мені написати сценарій учбового фільму. Фільм уже був готовий, і сценарій до нього був, але командир хотів чогось цікавішого, а не тупого газетного репортажу, от я два місяці й працював над сценарієм. Місцем моєї праці була гарнізонна бібліотека, мене ніхто не рухав, я не ходив «строєм»,

не маршував, не мив казарму, я жив собі, як на курорті. Єдине, що мені дошкуляло, – команда «падйом!» Зриватися за командою, мчати в туалет, потім до умивальника, затим на гімнастику і знову ж таки «строем» іти на сніданок – це було не для мене. Одного ранку я забіг у штаб, набрав номер телефону казарми і сповістив:

– Рядового Віннічука негайно к командіру батальйона!

Заки я прибіг, мене вже усі шукали.

– Але ж я ще ліжка не заправив, – кажу.

– Нічого, нічого, за тебе заправлять, – підганяв мене сержант, і я побіг у бібліотеку, де розлігся собі на газетах і мирно подрімав ще добрі півтора години, а потім помив мармизу і пішов на сніданок окремо від усіх.

Ще два-три таких дзвінки – і в казармі уже зрозуміли, якою поважною особою є рядовий Винничук. Я вставав на п'ять-десять хвилин раніше – аби лише не за командою, ішов до бібліотеки, мое ліжка стелили, а я собі спокійно додивлявся сні.

Жодного сценарію я так і не написав, усі два місяці я тільки тим і займався, що читав різні книжки та журнали у бібліотеці. Я знав, що коли напишу сценарій, то мене залишать у Москві, а хлопці, з якими я уже встиг здружитися, пойдуть до Харкова, а мені цього не хотілося, та й Москва мене не приваблювала. Так і сталося – мене теж відправили до Харкова, а там я видав себе за журналіста. Ну, не буду ж казати, що філолог. Крім того, нова моя іпостась була не такою вже й далекою від правди, адже я дійсно два місяці працював у «Прикарпатській правді». Таким чином я потрапив у помічники до замполіта.

У Харкові я повернув той самий сценарій: кілька дзвінків зі штабу – і рядовий Винничук знову не ходить «строем».

Робота моя полягала у тому, що я друкував якісь матеріали, писав для замполіта лекції, але не скажу, що я перепрацьовувався – вільного часу було достатньо. Одного разу я передруковував матеріали суду. Трое солдат-узбеків згвалтували козу. Баба, яка рвала траву за пагорбом, несподівано вигулькнула, побачила це неподобство і наробила рейваху. Суддя запитав у солдата, який тримав козу за

роги:

– Ви хоч розумієте, що ви знущалися над твариною?

– Нікак нет, – відказав солдат. – Коза получила удовольствие. Во время оргазма рогі у неїо випрямілись.

Щойно звучала команда «атбой», солдатня кидалася роздягатися та пірнати в ліжка. По тому гасло світло, і починалася організована мастурбація, вся казарма самовіддано дрочила, це тривало хвилин п'ять-десять, а потім урешті все затихало. Але я провалювався в сон раніше, я не мав причини дрочити, оскільки час від часу задовольняв свої потреби з бібліотекаркою. То було худюще кривоноге сотворіння з лисячим писочком. Типова сибірячка, страшна, як армійське життя очима цивільного, але очі солдата мають інше бачення, вони зазирають в душу, а душа Лени була світла і янгольська. Вона любила робити мені щось приємне, при цьому натякаючи, що радо поїде зі мною до Львова, розпитувала про мою хату і будувала широкі плани її облаштування, серед тих приємних речей, які вона робила для мене, були «піражкі», які вона сама випікала. Ті «піражкі» мені геть не смакували, але я їв їх, аби зробити приємне Лені, бо знав, що вона мені теж зробить щось приємне, і це не конче будуть «піражкі».

Солдати поділялися за терміном, який вони відслужили, на такі категорії: гусь-гусак-фазан-старік-дед. Однорічників, як я, називали «вічним гусаком».

В армії я надивився на різних вар'ятів. Рядовий Цвільов, щоб не носити шпали, заявив, що випадково проковтнув шрубку, йому не повірили і сказали, що коли збрехав, то посадять на гауптвахту, він з переляку наковтався ще шрубів та гайок і навіть кілька цвяхів, його завезли в госпіталь і там усе це витягали електромагнітом, але потому все одно посадили на гауптвахту. А то було раз офіцер, який заступив у наряд, зійшов з глузду і почав верзти нісенітниці у вимкнений телефон протягом усього нічного чергування. П'яний старший лейтенант оголосив фальшиву тривогу: «Пожежа на першому посту!» – це там, де знаходиться знамено, – солдати побачили, що жодної пожежі нема і прапора не винесли, тоді він почав їх матюкати, розмахувати пістолетом і погрожувати трибуналом і не заспокоївся, доки не викликали начальника штабу. З нами служив Кантарія, його дід начебто почепив прапор над бундестагом, то був рідкісної підлоти сержант, якось він зачепився з моїм товаришем Олексієм з Вінниці, вони домовилися, що зустрінуться один на один в спортзалі, але

Кантарія привів з собою ще кількох грузинів і вони Олексія побили, а Кантарія ще й ножом його чиркнув.

Незабаром мое курортне життя урвалося – підвело вміння малювати. Солдати-старики, які лаштувалися на дембель, оформляли свої дембельські альбоми – фотографіями, різними записами і малюнками. Крім того старанно готували свою дембельську форму, збираючи різні значки, які потім можна буде почепити на груди і, гордо їх випнувши, з'явитися у рідному селі, часто ті значки одні в одних крали або купували, бо в залізничних військах жодних значків чи медалей солдатам не вручали. До мене почали чіплятися «старики», щоб я їм намалював що-небудь в альбомі, теми малюнків вони підказували самі. Тут була і сцена гвалтування кози, і секс з товстезною буфетчицею, яка, приходячи до мене, прохала дати їй щось таке почитати, від чого б їй аж «в жопе завертело», на першій сторінці альбому вірмени прохали намалювати розіп'ятого Ісуса, а мусульмани – пророка Магомета з Кораном. А коли я на Корані вивів ще й арабську в'язь, вони прозвали мене «хаджі».

Кінець ознакомительного фрагмента.

Купить: https://tn.knigapoisk.com/ru/vinnichuk_yur-y/grush-v-t-st

Текст предоставлен ООО «ИТ»

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию: [Купить](#)